

EVALD MÄND

PUNASTE PÄRNADE ALL

TALLINNAS 1927

EVALD MÄND

PUNASTE PÄRNADE ALL

E. B. K. SELTSI KIRJASTUS
1927

K.-Ü. „KÜLWAJA“ TRÜKK, KEILAS

VIIMNE SÕIT

SAMALT AUTORILT VAREM ILMUNUD

„VALGUS JA VARJUD“. NOVELLID

Juba õhtusest vahivahetusest saadik tajus kapten Kalmer, et ta tervisega pole kõik korras. Tundis kogu kehas isesugust rõhuvat rammestust, vaheti muutus see jälle otse kiskuvaks rahutuseks. Ta ei võind seista enam paigal. Kui ta kajutisse läks, et veidi pikutada, tundis, et siin olla on võimatu. Tolle ruumi kitsad ja nii tuttavad seinad painasid teda. Palju lõbusaid ja kurbi hetki oli tal siin olnud. Palju päevi ja öid täis jubedaid võitlusi lohisesid tast üle. Mõni noist oli eriti talle meelde jäänd. Vaheti oli vesi tormi ajal nii suur, et loksus põrandal, nagu sadamamuulide vahel tormiga. Siis oli võimatu enam sohval lebada. Vesi lõi üle pruuninahkse sohva ja kastis lebaja õliriivad märjaks. Siis ta jooksis laeva tekile, müristas seal tormiga võidu oma kõnehäälega, nii et arad madrused nagu ehmund tormikajakad mööda masti ja raage ronisid. Alles siis, kui kõik purjed olid juba kinnistet ja laev vaid tormipurjil laineil kõikus, läks ta väsinult alla kajutisse, laskus märjalt sohvale ja jäi rammestavasse unne, tundmata külmavärinaid, mis jooksid

üle tarretava keha. Sellised ööd olid ilusamad ta elus, sest siis polnud noid painajalikke nägemusi.

Aga muide olid nood alati. Möödund päevad olid tal alati ussid, mis sõid hinges. Need piinad olid paratamatud iga merereisu ajal. Järjekindlalt algasid nad sadamast lahkudes ja lõppesid vast järgmises sadamas maabudes lõbusate öödega „Sailor's Home's“ — — —

Nii ta lebas veidi kajutis sohval, siis ent ei jaksand ta enam kajuti lämbund õhku välja kannatada. Kuski lõhnas imeliselt veinide ja viinade järel ja sohval oli veel tunda peenete ja tugevate parfüümide aroomi. Ah, nood viimsed päevad ja ööd sääl sadamas! Kapten tundis pööritust. Nood nõrgalt tajutavad aroomid võisid siiski mõjuda uimavalle pääle. Meelekohtades kohas. Ta tõusis ja astus laevalaele.

Väljas oli karge sügisõhtu. Äsja vast oli päike loojand ja aset annud sügisööle, mis tulnud kiirelt, päikese vaevalt kadudes. Nüüd oli taevas tihedalt üle külvat siravate tähtedega ja kuski hulkus tuhmipilguline kuu ähmaste ja õredate pilvelooride vahel ringi. Terve laevalagi ja ka merepind oli lubjat kahvatu valgusega. Kerge tuul ajas kergeid rahutuid laineid mööda veepinda, mis möödudes laevast murdusid pahinal paadini. Purjed olid täis tuult ja paisund kajaka tiibadena. Unine madrus hoidis rooliratast ja vahtis aineti oma sama

uniselt seisvalle kompassile. Kapten, möödudes tast, heitis pilgu kompassile.

„Kuhu sa tüürid?“ küsis ta. Aga too küsimus oli otstarbetu, sest ta teadis väga hästi suunda ja kui ta seda ei oleks teadnud, siis oleks ta võind seda kompassilt näha. Ta küsis vaid selleks, et vaikust kaotada. Ja kui madrus vastas:

„Süd pool Ost,“ siis tundus see talle nii lohutavana, et veel valvab üks inimene pääle tema. Ja tal tuli tahtmine madruselle midagi hääd ütelda. Ta mõtles ja mõtles, ent kõik laused olid nii imelised ja rumalad. Ta pidi ütlema: täna sihane ilus öö, ent ütles hoopis midagi muud oma teadmata ja tahtmata:

„Kas sa, Juhan, tunned vaheti ka mingisugust imelist rahutust hinges?“ Ja juba lausununa seda ei mõistnud ta õieti, miks oli ta seda öelnud. Ta polnud vist üldse enam oma käsutaja, mõtles.

Juhan vaatas imetelles üle kompassi. Sedasi polnud kapten kunagi puhelnud.

„Ei seda ma ei tunne kunagi,“ ütles ta siis kindlana.

Nüüd oli algus juba teht ja kapten mõtles, et naeruväärses seisukorras olen ma niikuinii ja jätkas.

„Aga vaheti, noh ütleme näiteks, kui sa oled palju põletet viina ja õlut joond „Mustas Roosis“ või „Madruste Rõõmus“ ja tantsind joobnud tüdrukuiga jne. Kas sa's pole tunnud,

et mikskisugune piin tuleb pärast hinge!“ Kapten oli ise omast jutust ärritet ja käis mööda pooltekki edasi.

Juhan keeras ratast, vaatas tähtede järel laeva suunda ja kui see uuesti õigele koosile oli sattund, ütles tasa, ent kindlalt:

„Kapten, seda ei tee ma kunagi!“

Kalmer jäi relingi äärele seisma:

„Kuidas sa ütlesid, Juhan?“ küsis ta.

„Seda ei tee ma kunagi!“ kordas Juhan veel kindlamalt.

„Aga miks?“ imestas kapten. Ta istus relingille ja vahtis veidi laeva müstilist varju kuuvalgel merel.

„Aga miks?“ küsis ta veel kord.

„Aga tee teate ju, et ma olen usklik,“ ütles madrus imetelles.

Aga kus oli siis täna Kalmeri mälu! Kui mitu korda oli ta ise Juhanit ühes teistega põland, et see madruste lõbusid ignoreeris ja oma aega vaid laeval mandoliiniga veetis. „Tont võtku“, mõtles Kalmer, „nii siis olen ma viimase mõistuse juba kaotand“. Nii, kapten Kalmer ei taju midagi enam.

„Ah, soo,“ tegi ta imestava näo, „ah soo sina oled ju usklik,“ ütles veel masinlikult unustades lisamata sapilist pilget juurde.

„Ja sellest tulebki, et ma olen alati rahul ja rõõmus,“ ütles madrus vaikselt. Laev oli veidi valland. Ta keeras ratast ja jätkas:

„Sellest siis tulebki, et teie alati olete rahutusis ja rõhut meeleolus.“

Täna ei reageerind kapten, ta imestas vaid madruse julgust, kuidas see ta intiimellu julges tungida. Astus alla pootekilt ja läks kesktekile. Luukidel, presentidel magasid mõned unised tekivahid. Jäi nende juurde peatama. Pidi juba omasel karmil viisil noid äratama, siis mõtles, et magagu peale, nad ka inimesed. Astus laeva käila ja kummardus üle parda. Vesi vahutas käilas. Laev lõikas keskmise kiirusega karuste laineiga vett. Tükk aega seisis nii. See vesi oli nii imeline. Alati võttis ta uued vormid, murdus pahinal, piserdas ja jälle vormus uuesti. Näis, nagu oleksid lained laevale tormand, ent mitte laev noile. Ja ta unustas end hoopis, vahtis vaid vett. Kuuvalgus hõbetas vahukogud imelise ähmaga.

Nii ta vahtis kaua, siis tõusis ja astus uuesti kajuti poole. Roolimehe juures jäi seisma, vahtis kaua ta näole ja ütles siis:

„Siis sa arvad, et rahutus ja piin on kõrtsust pärit,“ ja ta ise jällegi imestas oma lauset.

„See on meie patusest elust pärit,“ ütles madrus silmi kompassilt tõstmata. „Loobume sellest, saame Jumalalt rahu.“

Nüüd läks Kalmer kajutisse. Kõrvade ees kumises veel see viimane lause. Kaua jäi kõrvade ette see imeline kõla . . . saame rahu!

Siin viskus ta jällegi endiselt sohvale ja jäi lebama. Püüdis uinuda, ent see oli võimatu,

kõrvus kumises imeliselt nagu suure tormi ajal ja pää oli kuum. Oleks nagu kari tormikajakaid karjund aina ta pää kohal, ikka lõikavalt ja kriiskavalt. Tõusis ja heitis kätega. Siis naeris endamisi: kapten Kalmer, sa oled üks suur loll, üks suur naljamees oled sa. Juba püüad kajutis kajakaid. Vajus jälle tagasi sohvale, ent siis haaras teda kohutav aine: ehk olen ma oma mõistuse kaotand! See oli niivõrt masendav, et ta ehmunult püsti kargas ja mööda kajutit sammuma hakkas. Ei, mõistuseta ta ei olnud, seda ta tundis, ei siis ta saaks enam omi mõtteid valitseda. Ei mõistusetu ta veel ei olnud.

Istus jällegi sohvale. Suur laelamp andis ruumile küllalt valgust, et kõiki asju müstilise ähmaga loorida. Kapten laskis pilgu üle tuttavate seinte libiseda. Seinal rippus pruuni spiraalse raamiga baromeeter, millele oli sõber Meerents, „Marianne“ kapten, talle kord sünnipäeval kinkind. Olid juhuslikult kohand ühes sadamalinnas ja pühitsend seda haruldast päeva. Selle kõrval seisis suur laevakell, mille unised ja flegmaatsed osutid näitasid ühtteistkümnendat tundi. Vähe eemal rippus ta revolver. Tuhmi terase läikimine mõjus ta pääle imeliselt ja tõi talle rahutu tunde. Tulid sellised rumalad lood meelde. Poolpimedad ööd Rio de Janeiros ja ähmased viivud Santiagos. Jah see läikiv kolt oleks võind rääkida jubedaid lugusid, ent ta vaikis.

Kapten Kalmer raputas ähkides pääd. Ru-

malad, pururumalad mõtted. Mis on siis siin tegemist juhuseiga kuski Kesk-Ameerika linnades või öiste avantüüridega Kuubas. Äkki jäi ta pilk peatuma ühele pildile, mis külmale terasele kontrastina ta kõrval rippus. Miski maagiline jõud tõmbas teda pildi poole. Ta kummardus ja otse kiindus pildisse. Ümmargusest aknast paistis tükike taevast ja kollast kuulõõma heitus säält sisse ja pilt selle kõrval, nagu ülim ilmutus.

Kapteni pää vajus käsile. Tulid imelised tunded ja ta silmi tekkis midagi kuuma. Kapten Kalmer nuttis lapsena. Oleks seda näinud mõni noid mehi sääl laevalael. Mõni noid, kes magasid presentidel, küll nood oleksid siis imetelnud. Mees, keda tundsid julmana ja metsikuna, ja ta nutab! . . .

Ja pildilt vaatas alla noor naine silmis imeline hardus, mis omane vaid palju kannatajalle ja hingelisile inimesile. Ilusa suu ümber mängles kurb, valus naeratus. Silmad nutsid, suu naeris ja terve olemus täis hõõguvat valu seisis ta sääl.

Äkki kapten tõusis ripakalt ja astus vankuval sammul pildini, siis ta võttis selle seinalt ja vajus tagasi sohvale.

„Jah Inga“, hakkas ta pildiga jutustama. „Jah Inga, kaua me pole enam keskustelnud, andesta mulle seda!“

Ta rääkis hellalt nagu lapsega. Mõtted liigahtasid ja hakkasid liikuma külmadena ussidena.

Jõi mälestuskarikast pikkade ja sügavate sõõmudega. Ah, kuis oli teda see pilt vaevand! Alati pärast joobumisöid ja pööraseid elamusi kartis ta seda. See puuris ta hinge oma lahkevalulise vaatega. Tema ent just seda ei jõudnud. Siis sai iga õrn jooneke ses näos iseseisvaks memuaaride koonduseks ja nood olid nagu Meduusi pää — ajasid tal hirmu pääle. Igaüks noist oli piitsatõstev käsi ja nood hoobid langesid valusaile kohtadelle. Iga juuksekäharake lõikas teda kui nürida noaga. Siis lõppeks oli ta pildi seinalt võtnud ja asetand kummuti taha. Sääl ta seisiski paar nädalat. Ent siis oli kajutipoiss kajutit puhastades tolle säält leidnud ja uuesti seinale asetand. Kui kapten Kalmer teisel hommikul valutava pääga sohval ärkas, seisis ta silmade ees jällegi see kahvatu naisportree, kes sõnatult jutustas. Ja sellest päevast see algaski. Esiti oli ta tahtnud kajutipoissi kutsuda ja lasta pilti maha võtta, ent siis loobus ta sellest mõttest — ja pilt jäi. Pilt sai sellest päevast jällegi painajaks kaptenille. Ta ei julgend enam, nii kui enne, ühtki pidu laeval korraldada. Daamid ja mehed, kes olid muide ta alalised võõrad, imetelid muutund olukorra üle, sest enam ei saand nad „Heldil“ ühtki lõbusat ööd veeta. Kapten jäi üksi oma kajutisse ja tuli säält vaid õhtuil, kui juba kõik madrused „Punases Laternas“ lärmitsesid, ja astus mööda treppi — pikk kui vari — maale. Siis ta suundus kõrtside rägastikku, milliseid

oli enam kui laevu sadamas. Nois ta veetis aega hommikuni, mil tuli autoga laeva ja kadus oma kajutisse, kus viibis õhtuni — ja siis kordus ringkäik endiselt.

Mis ta tegi enda kajutis, jäi kõigile arusaamatuks. Mõned arvasid, et ta magab päevad läbi, ent kajuti poiss eitas seda. Ta ütles, et kapten käivat päeva läbi mööda kajutit hoides kätega pääd . . .

Päev-päevalt jäi kapten kõhnemaks. Ta silmad vajusid auku, põsed lohku ja nägu värvus sidrunkollaseks, kui ta õhtuil ilmus laevalaele, kübar surut otsaesiselle, siis ei tunnud teda paljud mehed enam. Jutusteti õudse hirmuga hinge müümisest saatanalle ja tahtsid viibimata laevalt lahkuda. Sellise kapteniga olla võimatu seilata. Aga kui kapten ühel varahommikul dileeriumis laevale ilmus ja kähiseval häälel nõudis, et purjed heisatagu viibimata ja hiivatagu ankur, sest olla tarvis sõita ulgumerele, siis ei olnud ühtki meest, kes oleks julgend protestida. Purjed heisati, angur hiivati ja laev lahkus sadamast. Ja nüüd nad purjetasid teadmata suunas. Ja ega kaptengi vist seda ise teadnud. Ühed, tulles saalist, jutustasid õudselt, et kapten muuta suuna tuule järel. Kui muuta tuul oma suuna ja puhuda lõunast, siis lasta kapten põhja roolida, keerab aga tuul põhja, siis olla koos lõuna. Muud kui päri tuult.

Kapten ent põdes omi hingesöövaid valusid edasi. Ja täna õhtul istudes ja vaadates

toda pilti, ei suutnud ta tagasi hoida valusaid pisaraid.

Ta mäletas.

* * *

Oli lõunamaine suvi. Sinine meri lõõmas vosvorilises hinguses. Taevas oli pilvitu. Purjed rippusid lõdvalt alla surija kajaka tiibadena. Lodev laiskus valitses laeval. Mehed askeldasid vaid vahi vahetusaegadel. Muidu lebasid pressentidel ja jutlesid. Polnud ka tööd.

Ta oli noor, oli õnnelik. Oli äsja abiellund. Inga oli temaga laeval. Nad tegid oma pulmareisu. Milline rahu oli laeval. Kapten ei segand end laevaasjusse jättes seda hoopis päramehe hooleks. Ja mis oligi siis sääl hooldada. Laev sõitis passaadis ja ainuke töö oli vaid roolimine.

Istusid Ingaga laevalael. Oli õhtu; päike vajus kuldselgesse vette ja tuli öö. Oli jahe. Inga mähkis end sooja salli, mis oli õlgadel, ja ütles:

„Vaata, kui palju ilusaid tähti." Ta oli lapselik ja rõõmus vaatles tähti ja ütles sosinal, nagu oleks olnud vaja tagasi hoida häält, justkui võiks ta häälekõla segada tähtede siramist. Ta sattus ärritusse, palged õhetasid, vaadeldes säravail silmil tähtede virvendusi. Äkki langes üks täht suures kaares taeval. Esiteks ta lõõmas kollaka leegiga, siis muutus ta veripunaseks, nii et ta lennujoon oli kui verilõõm taeval, siis muutus ikka enam ja enam heledamaks, lõppeks

leegitses ta helerohelise smaragdina, siis sai ta helesinise topaasi värvi ja õhkes siis õhku jättes vaid sinkjaid valguslained, mis varssi kadusid. See lahkumisprotsess oli põnevaile silmile nii tunduv, et nad mõtlesid isegi juba, nagu oleksid nad lõhkemissahinat kuulnud.

„Ah, milline vaade," värises Inga erutuses. Ta oli näilise palaviku saand. Keha värises veidi. „Kui tore on lend ja hukkumine," hüüdis hääl täis värisevat hirmu. Ta haaras kaptenil käest kinni.

„Mul on veidi külm. Tule, läheme kajutisse," ütles ta siis tasa mehele. Ja see laskis end sõnalausumatult kaasa vedada. Kajutis laskus Inga väsinult sohvale. Ta nägu oli veidi kahvatu ja peened huuled värisesid.

„Mul tuli mõte," ütles ta mehe kätt haarates. „Oh mul tuli imeline mõte."

„Mis on sul siis?" küsis ta hajameelselt.

„Ah tead sa, tead, ma mõtlesin, et ma varssi suren." Ta silmi keskendus imeline valu. „Oo, ma suren varssi."

„Aga laps, aga suur laps," püüdis ta teda rahustada. „Kuidas tuled sa üldse sellele."

„Ma ei tea isegi, ent vaheti on mul sellised imelised kartused ja sööstab hirm surma eest. Siis ma ei jõua maha suruda aimet, et ma varssi juba suren. Ja mis saab siis must! Ah, mis saab siis must!" Kapteni päevitund näole ilmus vaevalt märgatav värahtlus. Ta rohekashallid silmad põlesid sünges kartuses.

„Mine ikka, kust saad sa siis sellised mõtted?“ püüdis ta lõbusalt ütelda.

„Ma ei tea, ah ma ei tea, vist suren ma ikka tõesti.“

Kapten võttis tal kätest kinni.

„Nüüd, laps, mine magama. Oled väga väsind.“

Ta saatis teda magamiskajuti ukseni.

„Hääd öö! Maga nood rumalused pääst välja.“

Siis ta läks tagasi saali, võttis paksu maateadusliku töö ja süvenes lugemisse. Aga ta ei saand lugeda. Kõrvalkajutis kuulis ta naise surut ohkeid ja tal näis, nagu oleks naine sääl nutnud. Ja siis kuulis ta selgelt, kuis naine sosistas katkendilisi palvesõnu. Ta püüdis olla tasa, võrdlemisi tasa, ent hinge vaev kiskus südamest palved välja sellise jõuga, et ta ei saand enam vaikselt paluda, vaid pidi valjult oigama.

„Oo, Jeesus, oo, Jeesus!...“ kuulis kapten. Ta hingest oli nagu läbi lööd vaheda mõõgaga. Ta tõusis järsult sohvalt istumast. Mis oli siis ometi Ingaga? Mis oli siis ometi väikese Ingaga? Ta käis rahutult mööda kitsast kajutit. Juba ta pidi kiskuma lahti ukse ja minema Inga manu, et näha mis on tal, ent siis ta loobus sellest. Ta istus sohvale ja püüdis midagi jällegi maateadusest ammutada, ent see oli võimatu. Paapuad ja buchmannid võtlesid ta silmade ees. Tal ei olnud sugugi imetlust

nende rabelusist, olgugi, et üks raass Austraaliast ja teine Aafrikast. Täna ta silme ees ja mõttes oli kõik sassis. Vaheti ta kuulis naise surut ohkeid ja ta sai rahutuks. Siis ta viskas raamatu lauale ja astus välja. Lõunamaine öö mõjus temale rahustavalt. Ta kõndis mööda laevalage. Vahtis vosvoriliselt leegitsevat vett ja hüplevaid kalu. Kui ta alla kajutisse läks, magas juba Inga. Ta näol, kurval ja tõsisel, oli imeline rahutus. Tihti ta ohkas ja kui kapten teda vähe aega oli vaikides vaadelnud, siis ta nägi, kuis Inga suunurgad värahtelid kui sisimast nutust. Inga kannatas ka magades.

Kapten tõukas oma sinimustad juuksed kareda käega otsaesiselt. Ta tundis, kuis silmad tal vahtisid tarretul pilgul. Ta ei võind noid liigutada, siis oleks kukkund säält pisar.

Inga, väike ja armas, Inga suur ja võimas, sa ei sure veel, sa ei tohi veel surra, sest sina oled mulle liig kallis. Sa ei või surra, sest sa kuulud mulle ja elule. Muidu ei ole „Heldi“ mulle muud kui haud. Inga, sa ei tohi veel surra! Nii mõtles, siis pühkis silmist pisarad, läks vaikselt ja heitis sohvale.

Sellest õhtust saadik oli Ingas mingisugune muude. Ta rääkis vähe ja viibis rohkem üksinda. Kapteniga rääkis hellalt ja hardalt. Palju ta palus. Esiteks oli see kaptenille vastumeelt. Ta hinge läbistas valus juga, kui nägi naist palvetavat või kuulis katkendilisi palvesõnu, ent lõppeks harjus ta sellega. Mis oli tal siis

üldse ka tegu teise võimsa tundeilmaga. Kui meeldis Ingale paluda, siis olgu hää ja palugu.

Aga midagi oli talle mõistatus Ingas. Kuidas see oli veenduv omas tulevas surmas? Ta harilikult ei rääkind sellest. Aga vaheti, kui see pääsis valla, siis sellise spontaanse jõuga, et kapten võimatu oli midagi ütlema lohutuseks. „See juba on mul kindel," ütles Inga. „Mul on selline aime ja see mind juba ei peta."

* *

Ja veel mäletas kapten Kalmer.

Oli laupäev ja mehed pesid laevatekki. Roolimees vaid seisis rooli juures, teised kõik askeldasid pootsmani juhatusel laevalael. Ta lebas kajutilael. Pikksilm oli tal kõrval. Oli äsja mööduvat aurikut vaadelnud ja selle kadudes silmapiirilt jäi muidu lebama. Mõtles vaid omi laisku mõtteid. Kuulis, kuis solises vesi tekil, kuis mehed sõnaahtralt omi toiminguid talitasid ja vahtis jälle pilvitut taevast.

Ja siis tuli äkki Inga ta juurde. Ah, ta ei unusta iial seda nägu, ah, ta ei unusta iial noid silmi! Millises rõõmus nood hiilgasid.

„Mis sul on Inga?" küsis kapten imetelles. „Mis on sinuga juhtund?" lisas ta millegi pärast juurde.

„Oo, Karl, kui sa teaksid, milline rõõm mu hinge täidab!" hüüdis see, ent ülevoolavalt. Ta oli kui laps, otsis kohaseid sõnu oma õnne

väljenduseks, ent nood näisid kõik ebakohased ja siis ta valas oma südame lapselisi sõnu välja.

„Oo, milliselt on Jumal mind armastand, siis kui olin kõlvatuna tast lahkund, kui olin omile teile suundund, jõuetu veel teda armastama, siis ta veelgi armastas mind, siis ta veelgi kutsus mind. Ja ta on andestand mulle kõik mu võlad, mu üleastumised ja patud."

„Mis on siis suga juhtund?" küsis kapten ikka veel mitte tajudes selle rõõmu põhjust.

„Ma olen jumalalapseks saand!" juubeldas Inga sellise rõõmuga hääles, et kapten jällegi imetelles ta otsa vaatas. Midagi ta ei mõistnud, midagi ta ei tajund. Oli ju Inga viimseil päevil üldse nii mõistatuslik. Ja kapten võttis teadmatuna, mis teha, Inga käed pihku ja vaatas abitult teise üleloomulikesse rõõmsaisse silmi.

„Inga, ma ei mõista sind," ütles ta kurvalt. „Su jutt on nii kummaline. Kes siis võib saada jumalalapseks ja kuidas siis saada seda?" Ent Inga säravais silmis peitus vaid suur rõõm, suur õnn. Ta oli võimatu midagi seletama, oli vaid rõõmus. Ja kapten ei tahtnudki praegu vastust, sest ta püüdis ise süveneda teise hingeellu.

Siis ühel õhtul paar päeva hiljem valdas kaptenit eriline süngustuju. Ta oli eriliselt vajund melankoolsusse, mis viimaseil päevil tihti juhtus. Istus laua ääres, suured murekortsud otsaees, ja mõtles. Siis tuli jällegi Inga ta juurde. Kapten püüdis kohe oma murelist meeleolu varjata.

„Noh ‚Inga,‘ kuidas on su meeleolu?“ küsis ta ja püüdis naeratada.

„Ma olen väga rõõmus ja õnnelik,“ vastas see, „ent sina oled kurb,“ lisandas murelikult.

„Ei ma ole kurb, ei, ma olen üsna rõõmus, näe, ma isegi naeratan,“ naljatas kapten ja tal läks tõesti korda veidi naeratada.

„Ära püüa mind petta, Karl,“ ütles Inga, ent tõsiselt. „Tahad sa, siis võid ka õnnelikuks saada. Tahad, siis võid vabaneda omist muredest hetkega. Kui sa ainult tahaksid.“

Kaptenit hakkas Inga olek huvitama.

„Tean, Inga, kõik läheb mööda ja varssi võingi ma olla rõõmus,“ ütles ta juba üsna tõsiselt.

„Kõik ei lähe mööda ja iga mure, mida sa vaid endast ära tõukad, tuleb jälle kord sulle tagasi. Aga sa võid noist siiski vabaneda.“

„Ja milliselt,“ küsis ta.

„Too nood Jeesuse juurde, tule ise ühes nendega Jeesuse juurde ja sa saad õnnelikuks,“ ütles Inga paluvalt.

Hääl oli selleks liig paluv, et vastata irooniliselt. Ja üldse käis ta Ingaga nagu haige lapsega ümber. Kuis võis ta siis haavata teda.

„Ah, Inga, mul on tõsisemate asjadega praegu tegu. Teine kord, siis me räägime rohkem sellest. Nüüd jäta mind üksi.“

Inga minnes vajus ta mõttiskellu. Kas ei olnud tal siiski õigus. Muude Ingas oli ju nii silmapuutuv, et igaüks seda võis taibata. Surma

eelaimuses ja kartusis värisevast naisest oli saand rahuline inimene, kel oli oma sisemine tasakaal, kes ei öelnud enam muidu asjatuid sõnu ja kelle silmist hõõgus rõõm nagu lõikusajal.

Isegi torme ei kartnud ta enam. Ennemalt oli ta ikka hirmupärast värisedes tormi tulekul juba haigeks jäänd. Nüüd kannatas ta aga merehaiguse vaikselt välja. Ei kaevand kordagi ja silmist tal hõõgus ikkagi rõõmu.

Ja millega oli see seletetav? Kapten polnud üldse Jumalaga tegelend. Või on siis see merimehel kohane? Lapsepõlve usk varises juba esimesel kokkupuutel terve ilmaga. Esimesil merireisel laevapoisina olles palvetas ta veel, ent siis sai ta naeruvääriliseks teiste silmade ees ja ta loobus. Hilisemad aastad merikoolis tegid tast skeptiku. Rõõmsad ja noored merimehed, kes vähe lugesid ja sedagi ilma süsteemita, rääkisid suure suuga teadusest, mis Jumalat eitavat. Lõid laineid Tolstoi ja Nietzsche teooriad. Ainuke, kes vast süvenes rohkem noisse kriitliselt, oli siiski ta, ent elupraktika röövis aja nendega rohkem tegelda. Uskmatus võitis tormijooksul ta südame, olgugi et vaheti veel usk oma pääd tõstis.

Nüüd avanes tal Ingas hoopis uus ilm. Usku sellisena ta polnud enne iialgi tunnud. See oli elav ühendus Jumalaga, võimas ja vägev, mis murdis kõik tõkked. See oli ju nii imeline. Ta oli seni tunnud Jumalat, kes

elab kaugel inimesist, ent nüüd nägi ta Ingas Jumalat, kes oli tulnud Ingasse elama. Seda ta tundis ju kohe, et Ingas midagi muud oli. Ja ta uskus, et Inga on jumalalaps, nagu see oli kord tunnistand. Seda rääkis iga joon ta näos.

Ja ta mõtles. On elu imeline, väga imeline. Siin maa peal elame meie inimlapsed. Askeldame omis igavais muredes. Oleme alatud ja banaalsed. Ja ülal on Jumal, kes näeb kõik ja kes on me looja. Ja kui me tahame, kui me ainult tahame, siis me võime luua kontakti Jumalaga. See jumalik säde, mis loomisest juba meis saab elavaks ja me võime elada Jumala isalikul juhatusel ja saatel nagu tema lapsed . . .

* *

Ja veel mäletas Kalmer.

Oli tormine öö. Mustas ümber sünge laotus, kohises vesi. Suured lained veersid mühisedes ja mõirates üle laeva. Raksus kõu. Tulised siksakid läbistasid süngelt laotust ja peksid tuliste piitsakeeltena ööd. Nagises laev lainete vintsutusist.

Mehed olid tegevuses viimse jõuga, et võidelda tormiga. Kapten oli ise võtnud rooliratta, kõik teised askeldasid lõhkiste purjedega.

Ja jälle ilmus äkki Inga kapteni manu. Ta tuli öörõivais lehvivate juustega nagu ilmutis. Torm haaras ta lahtised juuksed ja lehvitas noid õhus.

„Inga, sina siin," imeteli kapten. „Siin ep ole sinu koht, mine kajutisse!" Ent naine seisis tormis kindlalt. Ta haaras kajuti seinast kinni, et vesi ei viiks ta ära.

„Karl, mul on hirm sinu pärast. Kui me hukkume, siis lähed sina igavesti hukka, sest sul pole igavese elu lootust. Sa pole end ohvrind Jumalalle."

Mehe südant läbistas sünge valu. Millega Inga siis ei tegele, kui torm mässab.

„Kas sul muu asi hirmu ei tee?" küsis ta.

„Ei, kui mina suren, siis lähen ma koju. Aga, ainult sinust on mul hirm."

„Noh nüüd on juba hilja tegelda hinge-õndsusega. Mine kajutisse." Naine aga seisis kui kaitseingel ta juures.

„Karl, mõtle Jumala pääle!" Siis ta läks aeglaselt alla kajutisse märg üleni.

Ja ta seisis ja mõtles. On imeline elu. Tuleb surm. Üks jätab rõõmsalt aineivakese, millega on olnud seot ja tõtleb oma Jumalalle vastu, et jääda tema juurde. Teine ent on seot maisusega. Ta hing ei võigi vabaneda ja ta jääb ilma õndsusest, mis Looja on valmistand, ja hukkub.

* * *

„Heldil" on vaikus. Mehed sosistavad isekeskis ja on äärmiselt vaikivad. Kapten ei räägi enam palju. Teda on vähe näha.

Inga on haige. Haigus on teda sundind

valgeile patjadele heitma. Ta ei või enam liikuda laevalael ja rõõmustada mehi oma lahkete sõnadega. Ta õitsvad põsed on kitsad, sääl õilmitsevad nüüd palaviku roosid, tumedad juuksed on laiali valgel padjal.

Inga on haige.

Ja Inga räägib. Ta hääl on katkendiline ja väsind. Silmad hõõguvad väsinult, ent kustumata helgiga.

Inga räägib:

„On elu vari, vari, mis möödub, siis kui tõuseb päike suurde lõunasse. On elu öö, mis kaob, siis kui veretab uus päev ja kaovad öö varjud. Ja elu on valmistusaeg, valmistus suurele uuele elule. Elu on proloogiks igavese aja suurele raamatulle, kuis loeme toda proloogi, sellisena osutub suur raamat, igavene aeg, me elus. Milliselt loome kõikvõimsa proloogi, sellisena loob Jumal meie igavese aja raamatu. Kirjutame oma proloogi silmaveega ja valudega, kobame nutuoru sünguses; siis hõiskleme kord igaveses rõõmus; siis viibime kord igaveses helguses.

Kirjutame me ent oma proloogi lõbusate avantüüridega, lõbusate kiretsemisiga, siis meie igavese aja raamat osutub süngeks, põletavaks me hingele. Siis võime sirutada ahastades omi käsi ja võime paluda tilka vett oma kõrbevale hingele, ent see on võimatu, see on kauge ja saamata. Iga hooletult möödund viiv me elus

on kohtu mõistega. Me elu on täis hingesöövaid piinu.

Ma olen oma elu sulle ohvrind. Olen omad ihad, omad soovid lasknud kustuda sinus. Kõik mu allikad on sinus. Kõik mu ihade kustumised on sinus ja sa võtad mind vastu."

Kapten istus Inga voodi ees. Ta hoidis naise kahvatut kätt ja kuulas ta palavikulisi sõnu. Ta poleks uskund iial, et on Inga vallatus hinges nii palju mõtlevat elutõtt. Ja ta imetles. Ta süda muutus raskemaks ja raskemaks iga silmapilguga.

Siis uinub Inga magama. Kapten valvab ta voodi ees. Kui Inga ärkab, on juba öö. Tähed siravad läbi kajuti laeakende nagu kalliskivid ja kiired murduvad paksus laeklaasis. Inga avab silmad ja vaatab ümber. Ta läheduses istub kapten.

„Nüüd ma lähen varssi koju," räägib ta. „Varssi avatakse mu ees uue elu uksed. On möödas kõik vana, kõik, mis sööb hinge. Ma saan igavesse rõõmu. Aga sina jääd siia. Tahad sa mulle järel tulla kord? Tahad sa olla minu juures kord igaveses ajas?"

Inga paluvad silmad vaatavad ootavalt kapteni otsa.

„Karl, ütle ometi mulle," palub ta. „Ära räägi nii, Inga. Sa saad veel terveks," rahustas teda kapten näol ahastav ilme. Kuid Inga vastab:

„Karl, see on võimatu. Lähen koju. Aga

kas tahad sinagi minu teed valida. Tahad sa end Jumalalle anda?"

Ja siis vastas kapten:

„Ja, ma tahan, ent ole nüüd rahul. Siis saad sa terveks." — — —

Kuid elu närbus ja närbus. Kapten oli meeleheitel. Abi polnud kuskilt loota. Polnud ühtki arsti ligi, kes oleks võind armast elu kiskuda surmasuust. Vesi ja taevas! Ah, kas ei või keegi talle kinkida ta Inga elu!

* * *

Jälle oli vaikus „Heldil". Inga oli surnud. Täna pidi kapten Kalmer matma oma armast naist. Inga oli õmmeld purjuriideisse lisat kette raskuseks juure ja aset lauale laevatekile. Oli vaikus laeval. Kapten oli murt. Ta rääkis vähe, aga ta silmad ahastusid. Mehed ei võind vaadata ta näkku, sest sääl oli meeltheitev valu.

Ja siis pidi kapten matma oma naist. Mehed kogusid laevalaele tõsiste pühalikkude nägudega. Lipp lehvis pooles mastis. Ja siis võttis kapten Inga piibli. Ta oli kohmetu ja suurest valust juhm. Siis ta luges 90. Taaveti laulu.

„Enne kui mäed sündisid ja kui maailm loodi, oled sina Jumal igavesest igavesti.

Sina teed, et inimene jälle põrmuks saab, ja ütled: tulge tagasi inimlapsed!

Sest tuhat aastat on Sinu meelest kui eilne päev, ehk kui see saab mööda läind, ehk kui vahikord öösel.

Sina võtad neid ära kui suur vesi, nemad on kui uni; ta saab varaselt ära kui rohi.

Tema õitseb hommikul ja on haljas ja ta lõigatakse ära ja ta kuivab ära.

Õpeta meid me päevi üles arvama, et me tarkust südamesse saaksime."

Luges kapten. Esiteks variseval häälel ja kindluseta, siis ikka kindlamalt ja julgemalt. Ta silmad hõõgusid palavikuliselt. Päevitund põsed õhetusid tõmmukalt. Ja siis hakkas ta rääkima. Ta sõnad komberdasid, kuidagi ei tahtnud lauseks moodustuda ja mõtteid väljendada. Lõppeks ent said nad voolavamaks. Ta rääkis elavalt, jutustas Jumalast, keda me küll kõik ei tunne, ent kes siiski ometi olemas on. Ja ta rääkis Jumala mõttest, et ta on armastus ja et ta kõiki inimesi väga armastada. Siis peatus ta surma juures, rääkis sellest, kui paratamatusest inimelus, millega igaüks meist peab arvestama. Ta jutustas, et inimene peab alati surma vastu olema valmistet, sest me ei tea, mil ajal tahab Issand meid oma ette kutsuda.

Sõnad langesid kui piitsahoobid meeste südamesse. Nad seisid kohmetult oma ette vaadates. Et kapten noile ka selliseid sõnu võis ütelda, seda nad ei teadnud arvata.

Siis tuli pühalik hetk. Inga põrm tuli merre lasta. Tulid paar meest, tõstsid laeva pardale ja siis langes laip merre, vett kõrgele üles piserdades. Päranikist silmil vahtis kapten

merre, kuhu laip oli langend. See vajus ja vajus ning kadus varssi rohekasse sügavusse.

Nõnda siis ei olnud tal enam Ingat. „Heldil" ei olnud enam hinge, see oli suur surnuhaud. Kapten vankus mööda tekki ahtri poole. Ta ei võind enam minutitki paigal seista. Midagi oli ta hinges pooleks murt. Kõrvus helisesid imelised kõlad. Kuulis kui sulpsatust vette ja keegi nagu ütles: „Nüüd on Inga kadund!"

Ta jooksis kajutisse. Inga kajuti uks oli pärani. Ta vaatis Inga rõivaid ja ta asju. Tundis, kuis noist hajus mingit peent kannikeste aroomi. Inga lõhn — toda armastas ta niiväga. Ja kapten Kalmer istus Inga voodille, ta pää vajus Inga valgelle padjale. Nii ta jäi.

Väljas tõusis torm. Laev tantsiskeli tormiseil laineil. Mehed askeldasid ja karjusid. Kuulis päramehe komandosõnu, ent tema oli kõigist kaugel. Tema pärast mingu laev kas või hukka, tal ükskõik. Ja mehed askeldasid väljas tormi mühinas, ent kapten viibis oma mõtteiga hoopis kaugel kõigest sest. — — —

Tollest päevast algas kapten Kalmeri elus õieti too uus ajajärk, mida ta ise nii vihkas.

Tal olid aina sisimad piinad ja valud. Ja esiteks see kõik meeldis talle omale väga, elas mingisuguses perioodis, kus mälestused ta hinge toitsid. Aga siis tuli äkki pööre.

Kohtas kord kuski ühes sadamalinnas noorpõlve sõpra, kes oli saand tuttavaks esimesil merereisel. Nüüd mitteteadev olles kapteni

äsjasest läbielamusist, kutsus ta kapteni endaga seltskonda. Esiotsa jättis kapten ta kutsed tähelepanuta. Ent nood kordusid, said otse painajalikeks. Sõber naeris teda otse välja, ühe naise pärast tahta siis ta mungaks hakata. See kellegi meremees. Milline rumal naiivsus. Ja Kalmer andis järele. Ta läks. Ja siis tuli kõik nii iseenesest. See, mida esmakordselt sisimate piinadega tehti, oli järgmisel korral lubat, varssi iseenesestmõistev ja viimati vajaduseks. Ta läks kiirelt allapoole. Kui möödusid uimastusviivud, siis oli südametunnistuspiinades, ent noist vabanemiseks oli tarvis uusi joobnustavaid elamusi. — — —

Kapten tõusis sohvalt õhates. Ta kondiselle ja kollaselle, meretuultest pleegitet näole oli ilmund isesugune palaviku puna. Ta käis mööda kajutit kohmetute vankuvate sammudega. Nagu oleks ta õlgadele terve minevik rõhund, oli ta vajund küüru.

Ja mis oli ta kord ütelnud Ingale? Mõtles. Mis oli öelnud ta väikesele Ingale, kelle silmis magas kurbus ja valude sügav õnn? Kord valin sama tee, millel sinagi käid. Kord on ka kapten Kalmer samal teel, mil käid sa ja kord kohtame igavikus. Kapteni kokkusurut rinnust tuli raske ohe. Oi, Inga, milline suur valelik on su mees! Oi, Inga, kuidas võid pettuda leides oma meest kord äraheidet olevat kõlvatuna!

Nüüd aga tajus kapten ühtlasi suurt õnne-

tust, millesse on ta langend. Akki tal selgus hirmus saatus olla hukka mõistet ja õnnistusest ilma. Tuleb kord ülestõusmine. Sääl tulevad nood, kes omad pikad valged rõivad on pesnud Talle veres ja lähevad igavesse õndsusse, ent tema on noid, kellele öeldakse: minge minust ära, teie äraneetud. Inga vaatab ehmunult, kuis tema langeb sügavusse. Kole!

Äkki hakkas Kalmer kohutavalt naerma. Vaikses kajutis kostis see jubedalt. Milline suur naljahammas ma küll ei ole, mõtles ta endamisi, ikka veel naerdes. Juba ma tunnen õudu surma ees ja kardan hukatust. Vana kapten Kalmer, sa oled vist küll oma mõistuse kaotand.

Mõistuse kaotand . . . põikas tal äkki pähe. Vist oli ta ikka tõesti mõistuse kaotand. Ta sammus ruttu mööda kajutit, mõtted tormasid kiirelt, kiirelt ja ta mehaaniliselt jälgis mõtteile sama kiirelt käies. Jah, teisiti ei võigi see olla. Ta pidigi oma mõistuse kaotama, sest ta oli ju kõlvatu inimene. Mis oli ta Ingale luband ja mis oli ta teind? Oo, alatu, vilets inimene oli ta. Jah teda pidi nuheldama juba siin, jah juba siin. Kapteni mõtted tormasid hüpeldes ja tõugates nagu hirmund lambakari üle konarliku põllu. Haa! haa! Täna sa oled mu käes täiesti, täna ma hävitan su! kuulis ta otse hüüdu. Ta käänas välkkiirelt ümber ja vaatas selja taha. Huu! — kas ei olnud seal nurgas irvitav lõust, mis aeglaselt taandus ja kadus. Saatan on tul-

nud juba mu järele, mõtles ja värises. Midagi hirmust peab sündima täna, mõtles veel.

Ta jooksis Inga kajutisse ja tõi säält Inga armsamad asjad, kirjad ja päevaraamatud. Istus sohvale ja hoidis noid kramplikult, siis tuli midagi veel meelde, tõusis, jooksis, võttis seinalt pildi ja istus siis jälle ruttu sohvale. Nüüd oli ta oma esemete keskel kui laps kannide hulgas. Hoidis noid kramplikult ja mõtles:

Hoian nood veel eneselle. Noid hoidis kord Inga omis väikesis kätes ja Inga käed on nii palju hääd teind. Aga minu käed, huu, nood on verised käed. Ja milline inimene oli ta üldse? Juba leinapäevil jõi ta end dileeriumi ja lärmitses „Sailors Homes" kui marutõbine laevavaim.

Kapten Kalmer tundus endalle õudsena, meeldetuletades üksikuid viive möödund elust tõusid ta juuksed püsti ja jubeduse värinad läbistasid tervet keha. Ta laskis äkki lahti asjad, mis olid peos ja tõusis sohvalt. Ta oli siiski vist hull. Egas siis täiemõistuslik nii tee, mõtles ise. Õudne oli üksinda tühjas kajutis. Käis jällegi mööda kajutit edasi tagasi. Ah, kuis ta end tol viivul vihkas, ah, kuis sai ta endalle hirmsaks. Nii ei või Jumal teda jätta, tuli talle jällegi kindel teadvus. Miks ei tule juba välk ja löö maha sellist nurjatut looma, mõtles.

Haiglane hoog tabas kaptenit. Ta käis ikka kiiremalt ja kiiremalt mööda kajutit. Meele-

kohtades tagusid vasarad. Hinges lõikus nagu nürida noaga, valusalt ja tömbilt. Silmade ees tantsiskelid veripunased varjud, fantastilised ja kummalised. Kapten surus selga vastu ust ja püüdis noile jälgida. Ta silmad olid pärani ja juuksed püsti. Kajut oli täis irvitavaid lõustu. Ahhaa! noid ta tundis. Nood olid ju ta tõmmud tuttavad lokaalidest. Kapten tundis noid. Nad olid ülemeelsed, tuuseldasid ja loopisid mööda kajutit. Kapten, selg surut vastu ust, vahtis noid.

„Mis on teil siin asja?“ karjus ta käriseval häälel. Lõustad vaid irvitasid. „Haa, haa, haa!“

Kapten sai vihaseks. Ta haaras laualt kursi paralleeli ja virutas meeletu hulga pääle. Vastuseks irvitus. Nad võtsid Inga asjad ja loopisid noid mööda kajutit. „Jätke nood rahule!“ karjus kapten. Ta tormas metsiku hirmuga seina juurde ja tõmbas sellelt revolvri. Meeletu viha valdas teda. Ka siin ei jäta nad teda rahule. Ta taganes kajuti nurka ja surus revolvrit pihku. Või nii on siis asjad. Juba on nad järjega „Heldil“ ja reostavad Inga mälestusi. Ta laskis revolvrist paar pauku noile, ent see oli asjatu. Nad irvitasid. Ta ronis sohvale, kogus Inga mälestused ja pildi ja vahtis meeletulle karjale, kes tantsis ta ees.

Ent nad ei jätnud teda rahule. Ta tõmbas jalad oma alla ja istus sohval. Nad tulid ikka ta poole.

Metsik viha valdas teda. Ta laskis jällegi

viirastusile mitu pauku järgimööda. Kajut täitus paksu musta suitsuga.

Siis avanes ka kajuti uks. Lävele ilmus unine päramees. Kohe tõmbas ta kopsud suitsu täis ja hakkas läkastama. Vajus köhides küüru ja muutus siniseks.

„Mis — siis siin lahti on?“ jäi ta, ise ikkagi köhides, kapteni ette seisma. Revolvrit ikkagi veel käes hoides vaatas teda kapten vähe aega ja ütles siis kurjalt:

„Midagi ei ole lahti. Istu siia ja jutleme vähe.“ Päramees istus vahtides ikkagi ise aralt suitsevalle revolvrille.

Kapten ent istus. Ta ei märgandki teist. Siis küsis kui ärgates:

„Ons Jumal olemas või ei?“

Päramees sattus piinlikku seisukorda. Selliselt polnud keegi veel küsind. Nüüd ei võind ju otsekohesest eitamisest põigelda ja seda ta kartis ise.

„Milline küsimus. Milline imeline küsimus,“ ütles tüürimees sunnitult irvitades. „Muidugi pole teda olemas. Nii kindel, kui et ma „Heldi“ päramees olen.“

„Valetad, vana,“ ütles kapten. „Ent nüüd jäta mind üksi.“ Ta viskas revolvri lauale ja tõusis üles. Tüürimees lahkus. Kapten ent käis jällegi mööda kajutit. Ta pää kohas nagu murdlaineis meri. Ja nood lained paiskasid teda kui laastukest siia-sinna. Jälle hakkasid vaevama teda pöörased kujutelmid. Ta kuhjas

kokku mööblid, tegi barrikaade ja sõdis tänavvõitlusi. Aga kõik oli asjata. Teda piirati igast küljest ja tal oli võimatu end kaitsta.

Lõppeks haaras ta Inga mälestused ja päevaraamatud ning ronis nendega sohvale. Teises käes hoidis ta revolvrit, millega tegi tõrjuvaid zheste. Küürutas sohval. Lõdises.

Siis kuulis väljast hüüdeid. Joosti ja karjuti. Vinises ja vuhises. Laev vajus äkilise hooga küljeli nii, et ta barrikaadid kolinal ümber kukkusid ja teise seina äärde veersid.

„Reil maha, praam maha, marsel üles!" kuulis ta päramehe kärisevat häält, ent ta ei mõistnud, mis see tähendas. Hoidis end meeleheitlikult sohval, laeva pööraseist hüppeist vinsutet. Iga hetk lendas talle asju pähe, mis laeva vingerdamise läbi paigalt paisati, aga ta ei tunnud midagi. Viirastuslikke kujusid kogus ta ümber ikka rohkem ja rohkem. Ta sõdis meeleheitlikult. Sattus paanikasse, karjus juuste püsti tõustes metsikult — asjata.

Ometigi ei pidand nad ta üle võitu saama. Ometigi ei pidand nad ta pühimusi teotama. Ta heitis silmapilkselt paberid ja asjad sohvale ja süütas põlema.

Haa, võtku nüüd. Häämeelega vaatles ta, kuis tuli haaras kuivad paberid ja siis kõrgelt loitis. Nagu laps rõõmustades vaatles ta, kuis tuli suurenes ja suurenes ning lõppeks tervet kajutit täitis. Alles siis, kui leek teda juba sundis lahkuma, jooksis ta laevalaele.

Torm oli tõusnud. Meri oli äkki vihale aet nagu metsik loom. Ta heitis valgeid vahugakroonit laineid mühinal laevale. Pilvekangad olid kuu varjand oma karuse liniku taha. Mehed olid kiiresti tegevuses purjede kokkupanemisega. Päramees ent seisis harkjalul pooltekil ja karjus käriseval häälel omi käske.

Vähe aega vahtis kapten toda pilti. Tuul viis talt kohe ta mütsi ja nii jäi ta sassis juukseil mõistmatult ringi vahtima. Äkki märkas ta mehi, kes purjede kinnipanemisega askeldasid.

„Mis see tähendab?“ kärkis ta korraga. „Kõik purjed juurde!“ hüüdis siis. „Kõik purjed juurde!“ hüüdis veel, kui nägi, et mehed tõrkudes seisma jäid.

Mehed olid harjund käskudega ja hakkasid pooleldi veel lahtiseid purji juurde võtma.

Samal hetkel ent purustas leek kajuti laeakna ning punased leegid lõid himukalt omad keeled välja.

Keeletu hirm naelutas kõik momendiks paigale. Siis aga kostis meeletu hädakisa kaheteistkümnest suust korraga ja mehed jooksid murdu paatide juurde.

„Paadid alla!“ hüüdis kapten. Ta oli imeliselt rahulik. Nii tehti.

„Kõik mehed paatidesse!“ karjus ta jällegi. Ta võttis rooliratta oma kätte ja keeras laeva tuulde. Kõik olid juba paatides, laeval oli vaid kapten, kes vahtis raudsel pilgul omaette ja roolis laeva.

„Kapten, paati,“ karjusid mehed, kuid see ei teind seda kuuldavakski. Näoga, mil kange ilme, vahtis ta tulle, mis aina suurenedes ta ümber mässas.

„Kapten, paati!“ karjusid mehed jällegi. Nüüd kuulis kapten. Ta pööris end ümber. Ühe käega rooli hoides osutas ta teisega ette.

„Ei mina tule. Ma sõidan nüüd oma viimast sõitu.“

„Kapten, mõtle Jumala pääle!“ kõlas äkki meeste hulgast. Kapten jahmatas. Ta kondisel näol, mis leekides veriselt oli valgustet, jumestus hirm.

„Hilja! Nüüd on see juba hilja!“ karjus ta süngelt. Nüüd oli nii ahastav, et mehi värin läbistas.

„Hilja,“ hüüdis veel kapten. „Ma sõidan vastu põrgule ja igavesele hukule. Hoidke lõunakaare poole, siis saavutate maa. Ja mehed, alake uut elu, mis viib vastu Jumalalle. Nüüd sõidan ma põrgusse!“

Ta laskis rooliratta kord lahti ja lõikas paadiköied läbi. Siis jooksis ta rooliratta juurde ja keeras laeva pärituult. Paadid jäid maha tantsivaile laineile. Mehed vahtisid keeletult, kuis „Heldi“ majesteetlikult pärituult edasi kihutas. Punane tulemeri lainetas ta lael. Purjed olid verise kumaga värvit ja leekisid kummaliselt. Pigimustal ööfoonil eraldus see pilt nii õudselt, et mehed pärani silmil tollele järel vahtisid.

Laevalael ent hoidis kapten rooliratast kramplikult kinni. Ja vaheti värisevate sõrmedega märjalt otsaesiselt musti juukseid ära ajades sõitis ta oma viimast sõitu — hukatussõitu.

PUNASTE PÄRNADE ALL.

Mu kallis õde! Suvi muutub jällegi sügiseks. Juba on jäänd kõik nii imeliselt elutuks. Ei näe enam inimesi ega mingisugust tunnust, mis räägiks veel rikkavast elust. Pärnad me majakese ümber on veripunased ja rusked. Tormid on mölland, on juba möödas mihklipäevatormid, ent ei nad ole veel jõudnud riisuda paljaks puid. Nüüd aga paistab jälle päike. Õues on päikeseline september, nagu noid vaheti juhtub olema. Pärnad kumavad nagu verised õhtupilved ja lasevad üksikuid lehti. Vaikus, ei ühtki häält.

Ses keskpäevases hääletuses hakkavad mu mälestused jällegi liikuma. Nad on kohmetud ja unised, aga nad elavad veel. Ja jällegi tuled Sa mulle meelde. Ei või mööduda ju küll üldse palju aega mul mõtlemata Sust, aga vahel Sa siiski oled lähim. — —

Mäletan veel noid päevi, milliseid veetsime ühiselt. Mäletan nii selgelt ja suurelt kõiki. Iga viiv möödunust, iga jooneke Su näos on mul veel meeles. Mäletan Su valulist ja vaheti rõõmsailmelist nägu, Su silmade mahedat läi-

get, kui hoolitsevalt ja noomivalt vahel mulle midagi ütlesid. Näen Su hallide ja hääde, oh milliste hääde silmade helki mind saatvat. Su silmad on mu saatjad, kes mu teil mind jälitavad.

Mäletan, õde, kõike mäletan veel selgelt. Näen õhtuti üksi õuel istudes tihti, kuis tuleb üks noor daam üle õue ja nähes siis teda tuleb meelde Su käik ja liikumine. Mäletan iga Su liigutust, Su plastilisi ja mahedaid viipeid. Alati, kui nägin Sind liikuvat, mõtiskelin: Sa, õde, teed kõik, kui muusika saatel ja siis mu kõrv kuulis seda mõeldavat muusikat, mille saatel liikusid. Tihti õhtuil, kui juba oli kõik vait ja läbi avat akna vaid nõrku ja õrnu lauluviise järvelt lailas, siis ma kuulsin mõnikord selgelt toda muusikat, mis ümbritses Sind, kui aupaistuse nimb, kui vinjett madonnat. Võisin tunda suurt muusikalist rahuldust ja sisemist naudingut. No siis seda ei tahetud Sulle rääkida, kartsin Su suust kuulda noomivat ja ühtlasi ka imeõrna lauset:

„Ah, Edgar, Sa pead olema rohkem tõsisem. Sa pead otsima elust muud veel kui muusikat ja kunsti.“ Ja siis oleksid kahtlemata silund mu ruugeid juukseid ning ütelnud veel:

„Jah, Edgar, Sa peaksid olema rohkem praktilisem.“

Ma mõistan Sind, mu õde. Mäletan Su sõnu, kuulen su mahedat häälekõla veel elavat mu tühjes tubades, kus äsja liikusid veel. Tunnen, kuis Su laul vaheti veel kajab mu toas. Mõni-

kord päeval, kui on kõik nii vaikne, ma kuulen Sind laulvat, ent enamasti on see õhtuil, kui on kõik nii vaikne, kui avat aknast vaid üksikuid inimesi mööda liigub, siis kuulen, kuis Su laul toas kõlab. Mahedalt Sa laulad. Nii laulis ta ka siis, kui käis rängalt köhides toast tuppa ja silitas õhtuil ahju ääres istudes murelikult Su pääd. Siis Sa veel ei mõistnud, mis see tähendas, sest Sa olid ju veel nii väike, aga ma mõistsin kõik, olin ju sust palju suurem ja vanem. Ja siis, kui oli ema juba läind koju, laulsid sa jälle noid ilusaid laule. Noid ma kuulen õhtuti, kui istun üksinda omas toas ja loen mõnd kirjanikku, seni kui tunnen ta tühjust ja võtan siis laualt piibli, mida kord nii tihti kõrvuti istudes lugesime. Loen Pauluse kirju, eriti noid kohti, mis kord Sind nii paelusid, et Sa noid punaselt alla kriipsutasid. Loen ja tunnen, kuis vajub iga loet rida mu hinge, allakriipsutet punase Kolgata ristiverega. Ja siis kuulen ma Su laulu. Mu toas hõljub tasa: „Õnn üksinda Jumalas. Mul rinnus rahu . . .“ Ah, kuis mind kord Su laul paelus Su oma hääle levinedes hämaras toas. Ma kuulen Sind laulvat kaua nii ja siis mu hinges saab nii magusaks ja hardaks. Mul on nii hää, et on õnn üksinda Jumalas ja et seda sääl võib igaüks leida. Mul on hää meel, et Sina oled säält seda rahu leidnud ja et see ka minuni on suundund. Siis ma põlvitan, Su laulu helides vaikselt toas, oma laua juurde ja mul on nii hää

nii pisaraid valades. Ja nood on mu õnnepisarad ja nois mu elu väärtus seisabki. Ma tänan Isa, et mul on Isa, kes mu raskusi ja valusid teab ja et mul oled veel õde, kui ka kõik teised on lahkund.

Mäletan seda kesksuvist päeva, mil õues kõuevihma, lillakate ja kollaste välkude kirjutades meneteeklit. Näen nüüdki Su hirmund silmi ja mul on Sust kahju. Ah, kuis ma armastasin Sind just sellel viivul. Kõik mu kadund elu seisis mu silmade ees. Elu täis võitlusi ja leinu. Tol viivul ma mõistsin esmakordselt seda suurt õnne, mis mul oli selles, et Looja Sind veel hoidnud mulle. Võtsin Su kahvatupalgelise ja väriseva pää oma käte vahele ja küsisin:

„Oeke, mis Sul on?“ Ja Sina vastasid:

„Edgar, mul on hirm. Edgar, ma kardan.“ Siis ma rääkisin Sulle julgustavaid sõnu ja näiliselt saidki Sa rahulikumaks. Tuul ent rebis õues puid. Vanad vahtrad ragisesid ja oigasid surmavalus. Torm kiskus noilt hoolimatult värskeid lehti ja loopis porri. Sadas jämedat vihma ja toa aknaile põristas kui trummile.

Sa olid oma kahvatult valgete ja peenete sõrmiga haarand mu kuuest kinni ja küsisid.

„Edgar, mul on hirm! Võtsin Su väikesed käed omisse suurisse kätesse ja rahustasin Sind. Sa rahunesid.

„Jutusta, Edgar, mulle midagi,“ palusid ja mina jutustasin. Rääkisin tormisest ööst merel.

Rääkisin laineist, mis jooksevad valgelt vahutades ja kohutavalt möirates laevale. Rääkisin raksuvast kõuest ja lõhkiseist purjist. Sa kuulsid vaikse hardumusega. Vaheti Sa ohkasid kuuldavalt ja mu lõpetades ütlesid:

„Ah, Edgar, mis Sa kõik oled kannatand minu pärast." Ma ei öelnud midagi. Mitu korda olin juba Sulle seletand, et Sina mitte üksi see põhjus polnud, mis mind ajas noorelt ülalpidamist otsima, vaid minu oma rahutu hing ja huvi. Siis Sa muutusid jälle üsna rahuliseks. Vaatasid kaugenevaid välkude sähvimisi ja kuulatasid kaugeid müristamisi. Viimsed vihmahood solistasid loikudesse lisa ja raputasid aknaile. Ja siis möödus jälle kõik. Vihm lakkas. Tänavale ilmusid lapsed, kes loikudes rõõmsalt solistasid ja korjasid tänavalt sulamata raheteri. Torm jäi hetkega üle. Enam ei oiand puud õues ja metsas vaid liikusid nõrgalt ainult.

Sa tõstsid silmad ja vaatsid otsa mulle kaua. Su vaikseist silmist paistis rahu. Siis tõusid ja istusid klaveri taha. Vaikselt voolasid helid valgeilt klahvidelt Su kahvatute sõrmede libisedes üle noist. Ma kuulatasin vaikselt ja lõpuks palusin:

„Laula: „Õnn üksinda Jumalas." Ja Sina laulsid. Mu õde, kui õnnelik ma olen, et mul on õnn Jumalas!

Siis tulid jälle teised päevad. Mõnikord tuleb sügis ja nii äkki. On veel soojad suvipäevad ja kõik on rõõmus, ent siis äkki tõmbleb loodus kui krambest. Tormid läbistavad

teda, suvine rahu taandub, rõõm kaob, laulud vakatavad ja algab sügis. Tulevad tormid ja hoovihm. Vahel sajab päevakaupa ja kui siis jälle päikest näed, siis naeratab ta üle närbuva sügislooduse kurba naeru. Näib, kui tahaks lohutada: ma tulen tagasi, tulen veel kord Sinu rõõmuks, ent too naer isegi on kui läbi pisarate ja ta nagu pöörab silmad kõrvale, tõmbab näole sünge pilveloori ja nutab lootusetuid pisaraid.

Ja ühel päeval märkad: lehed puis on verised. Keegi on tulnud ja kedagi julmalt haavand. Kuski on tapet keegi ja veri on pursand üles kõrgele ja kaugele. Ja siis märkad: terve loodus on täis verd. Vahtrailt tilgub suuri pisaraid ja noist tekivad loigud puude all. Tuul noid kannab ka veel kaugemalegi ja kõikjal on veri. On aland julmusaeg, õudusaeg, surmaaeg. Ja tunned siis omas hinges kurbuslaineid nii imelisi, nii hardaid. Justkui oleksid matnud oma parima sõbra, oma hinge või osa sellest. Ja sellisel ajal tunned mõnikord, et on kadunud kõik ilus ja armas, kui kauge unenägu, mis on võimatu veel kord saavutada.

Ühel päeval märkasin Sus isesugust väsimust. Sa olid kahvatum kui muidu ja kaua istusid pilgu suundudes kaugusse. Ma ei tahtnud segada Su meeleolu. Mõtlesin, et oled mõjutet millestki mulle tundmatust mõjust. Kuid siis nägin Su näo valulist ilmet. Astusin Su juurde ja küsisin:

„Õde mis on sul viga? Võin ma Sind aidata?“ Tol viivul langes Su pea tagasi. Sa sulgesid silmad ja rind hakkas töötama kramplikult.

Ehmudes võtsin su kätest kinni.

„Õde!“ hüüdsin kohkund häälel. „Õde, mis on Sul õieti viga? Oled ehk haige? Ah, õde, õde! . . .“

Sa ei vastand mulle. Rind töötas krampliku rutuga, silmad sulet seisid Sa mu kätel, jõutult, liigutamatult.

Ma olin äärmiselt ehmund, mind otse kangestas hirm. Mitte kunagi ei oleks ma oma elu pärast nii mures olnud. Olin võtnud vastu suurimad raskused ja piinad kergelt. Naersin tormidele vastu, kui ju laev nende vintsutusist vajumas oli. Ma ei hoolind omast elust, aga ma ei võind kannatada Sinu valusid. Ah, kui peaksingi Sinu kaotama! Ma ei võind tajuda mõtet, et Sa ka kord pead minust lahkuma, ainuke, kes mulle veel järele jäänd mu üksildases elus.

Ma imestasin ahastades Su nime. Ma otse palvetasin Su tervise pärast, ent Sina olid lootusetult vait. Ma lõppeks nägin, et kõik on asjata. Sa ikkagi lebasid kahvatult, kiirelt hingates mu kätel. Hoidsin Sind ja sosistasin palveid. Äkki Sa said rahulisemaks. Hingamine muutus korrapärasemaks. Siis Sa ohkasid sügavalt, valusalt ja tõstsid pääd. Ja siis avasid silmad vaadates mulle kaua rõõmsalt imestelles otsa. Tol viivul Sa olid kui laps, kes ärgand

unest ja nähes õitsvat kevadhommikut oma ümber imestub. Sa ei tajund mu valusalt kurbund pilku, Sul ei olnud aega jälgida mu valulisele jumele, Sa olid vaid rõõmus. Ah, kui rõõmus Sa olid.

„Varsti olen kodus. Ma olen juba kodu lähedal. Ei ole kaua mul enam võidelda, siis kantakse mind koju Isa juurde.“ Sain kurvaks.

„Õde, ära räägi nii. Ära kurvasta mind. Miks jätad mind maha, üksi!“ Siis Su näo tõsinedes ütlesid:

„Jah, Edgar, Sinu pärast pean veel elama, sest Sa oled minu pärast eland. Aga kodu ootab mind ka eel. Ah ilus kodu!“

Siis me enam ei rääkind sellest. Tajusin, et see on uus ja raske haigus, mis Sind on taband, ent ei tahtnud Sult küsida tolle põhjust. Ja järgmisil päevil olid ka õieti terve. Kuidagi ei võind Sust aru saada, et oleksid Sa haige. Nii kestis see ühe nädala. —

Tol õhtul me jalutasime väljas. Külas oli töö lõpetet. Karjad kojuaetuna lebasid karjaaedades mäletsedes, mõne üksiku karjakella tilatades vaikselt. Juba oligi ju õhtu. Tume sügisöö oli algel. Mähkisime endid soojesse mantleisse ja sammusime aeglaselt mööda tumedaid metsateid. Jalgteil veretas ja kollatas. Ümbruses hajus sügisniiskust ja leinalist nukrust. Vanad puud vahtisid poolraagus oksil, vanadena raukadena, lootusetult alla väristades vahel oksega kui kooljad.

Mind valdas viimseil päevil nii omaseks-saand kurbus. Tundsin, et hinges oli midagi lõhki kist. Julmalt ja toore käega oli 'sääl lõhut midagi ilust ja õhulist ja nüüd oli nii pime. Tundusin endalle keelita viiulina, millelt on võimatu meelitada mingisuguseid hääli. Ja tema vastu puutudes võid vaid manada kõmisevat ja kubisevat õudu. Polnud kunstnikku, kes oleks pannud viiulille uued keeled ja kes oleks säält meelitand esile hellalt ja õrnalt uut laulu. Ja Sina. Sa olid endas ja vaikiv. Viimseil päevil olid tihti üksi. Minuga rääkisid vähe ja mõnikord, kui Sa nagu unest ärgates mu juurde tulid, olid õrn ja hell harduseni ning pisaraini. Ma tundsin, et Sa mõistsid mind, oma venda ja mina Sind kui oma õde. Meeleldi olin ma hoidund kõigist naistuttavaist, sest ma ei tahtnud nende kaastundmuse kerjamisi ja kuuvalgete ööde sentimentaalseid sonimisi kuulata. Ma rääkisin vaid Sulle omi elujuhuseid ja muresid.

Tol õhtul elasin jälle vaimus läbi kõik selle tragöödia, mis oli kuhjund mu ellu. Mäletasin üksikuid viive nii selgelt, et noid isegi oma ees nägin. Nägin suure talumaja põlemist vaiksel hommikul. Vaatlesin valusa ja ahastava näoga kõik päält. Nägin oma vana isa raskusi ja valu. Ohkasin valjult.

„Edgar, mis Sa ohkad nii valjusti? On midagi ehk Sinu hingel?“ küsisid Sa mu kõrval.

Ma pidin Sulle ütlema juba: On mu süda

kunagi olnud mureta? Ent ma rahuldusin ja ütlesin vaid:

„Ah, õde, ei midagi erilist. Ma olen harilikult nii.“ Ja jälle me jalutasime. Ma nägin oma silmade ees kõiki, kõiki. Nägin isa surma ja ema vaikset närbumist, sinu lapselikku abitust ja oma nõrkust. Nägin end merel võideldes tormega, nägin üksikuid episoode ja tihti ma pidin karjatama juba iseeneses, ent pigistasin vaid hambad kokku ja ohkasin surutult ja valjusti. Igakord kui kuulsid mind ohkavat, haarasid Sa kõvemini minu käest kinni ja ma tundsin, kuis hellusIaine mind läbistas.

Ah, õeke, veel olid Sinagi mulle jäänd seltsiks!

Ent äkitselt sa haarasid mul kramplikult käest kinni ja ohkasid valusalt. Ma ehmusin ning virgusin.

„Mis Sul on, õeke? On Sul paha?“ küsisin. Sa ei vastand midagi. Jälle Su ilme oli kahvatu ja Sa hingasid kiirelt. Vist oleksidki langend, ent sain Sind kiirelt toetada ja ühele langend puutüve najale kanda. Sääl Sa jällegi lebasid mu käel, hingates kiirelt, mitte midagi tajudes. Ma kummardusin Su kohale ja sosistasin Su nime ahastades ja kurvalt, aga Sina ei saand midagi vastata. Ma elasin hinges jälle läbi kõik toda, mis oli sääl möödund päevil mind valland. Tundsin samaseid piinu nagu siis, kui viimati lebasid mu kätel. Tundsin end jällegi leinajana, kes käib süngel näol ja kellel

isegi puuduvad pisarad ta kurbuse väljenduseks. Hoidsin Su värisevaid käsi. Kuis ta kramplikult tõmbles, rinna tõustes ja vajudes kiirelt. Ja ma jäin vait kurbusest, leinast ja ahastavast hirmust, mis nööris hinge.

Mu õeke, tol viivul ma tegin vist pattu. Ma mõistsin kohut Jumala pääle, et Ta võtab mult kõik mu omaksed ja et Ta nüüd Sind ka mult tahab võtta. Mõtlesin kibedustundega üksikute viivude pääle mu elus ja siis, kui mu mõte jäi peatuma käesoleva hetke juurde, tundsin hirmu, kurbust, ahastust, hellust ja . . ., oli, mida kõik veel. Kui oleks kõik mu võimuses, oleksin kohe, ah, kohe kõik annud, mis mul oli, et Sind päästa sellisest seisukorrast.

Ma pean jääma üksinda. Pean andma Su ära ja siis elama omakseita, sõbruta. Milline kole üksildus! Tol viivul näis elu mu ees õudne kui sügisöö, täis torme ja vihmavalanguid.

Ja jälle ma kummardusin Su üle ja sosistasin Su nime lootusetult, kurvalt:

„Hilja, Hilja! . . ."

Sa ohkasid vaid raskelt. Kuis lõikas see mu hingest läbi nagu vaheda noaga. Too lõikas läbi viimseid sidemeid, mis mind ühendasid eluga ja rõõmuga. Kui kaod Sa, siis ma lähen, ah, kuhu? Vist oleksin läind tagasi merele, oleskeleksin sääl teadmatuna kõigist muist, võitleksin tormega, kuni ise saaksin võidet noist ja vajuksin põhja kui lendav hollandlane.

Lõppeks ma ei saand mõtelda midagi. Toe-

tasin vaid Sinu värisevat keha ja tundsin, kuis Sinu südametuksed raiusid mu hinge tömbi valuga. Elasin kaasa veel noid viimseid viive, mis võisin olla Sinuga.

Kuid ometigi ma märkasin lõppeks, et Sa hakkasid korrapärasemalt hingama. Rind hakkas töötama rahulisemalt ja põsed omandasid jällegi roosakama jume.

Järsk lootus täitis mu südant. Ah, kui Sa veel ometigi ei sure, kui Sa ometigi veel ellu jääksid! Ma sain rõõmsaks. Uus lootus paitas mind nagu kevadtuule õrn puhang. Hinges hakkas midagi helama, midagi imeliselt harrast ja hääd, mis tükkis säält alla. Kevadtunne valdas mind. Mõtlen: ma oleksin siis vist hõisand, ent hoidusin. Paitasin omas armastuses Su juukseid, nägu ja käsi.

„Hilja, Hilja," sosistasid huuled.

Siis Sa hingasid veidi aega jälle rahulikult ja lõppeks tõstes pääd jäid mulle otsa vaatama rõõmsalt, imetelles.

„Edgar, Sina oled siin. Kui hää Sa oled."

„Hilja, on Sul nüüd parem?" küsisin.

Sa jaatasid.

„Mul ei ole üldse enam midagi viga. Kõik on korras. Edgar, me võime koju minna . . ." Siis jäid mõtiskelles veel veidi istuma ja sõnasid lõppeks ikkagi:

„Jah, Edgar, vii mind koju. Ma ei taha enam mujal olla."

Õrnalt Sind üles aidates hakkasime kodu

poole minema. Sa oled imeliselt nõrk ja painduv. Nõtkelt Sa sammusid mu kõrval. Tundsin Sind toetades, kuid Sa tihti kuuldavalt ohkasid. Mõtlesin, et on Sul valu ja küsisin:

„Kas ei või ma Sind kuidagi aidata?“

Sina ent vastasid:

„Ei, Edgar, tunnen end täiesti tervena.“ Sammusime jällegi vaikides. Kõik ümbrus oli imeliselt vaikne. Kuski kaugel haugatasid vaid koerad vihaselt ja õudselt. Mere poolt kostis läbi metsa häältekõma ja hõikeid. Kalurid jõudsid omalt püügireisult tagasi. Üle terve looduse oli sügisöö laskund. Rõske pimedus lebas, kui märg kott üle küla. Majad madalad ja viletsad, ent olid omad aknad roostekarva leekidega valgustand ja nood hajutasid tänavalle nõrka kuma. Suuremaist majust helkis tulesid rohkem. Kostis kuski vana klaveri haiglane köhimine. Keegi püüdis meeleheitlikult midagi Bethovenist kuuldavalle tuua, ent sai vaid kähisevaid nõrku valetoone esitada. Villa Belle sädeles valgeist tubadest ja läbi avat akna kostis klaaside kõlin ja naer. Siis said kuuldavaks jällegi mõned akordid, mis olid pärit vist soome valtsist ja jällegi kõlises naer, nagu oleks hõbetükke portselanvaasi loobit. Kapteni proua pidas lõbusaid päevi ja öid, teades, et mees talitab samuti troopikamais.

Taevas oli tähitu ja kuuta. Sünged pilved rippusid lõdvalt ja märjalt öise küla kohal. Astusime vaikides. Mul oli nii palju südamel

ja see kippus kangesti esile, ent ma hoidusin. Kandsin kurbust nagu hiiglane laotust õlul. Tundsin hinges sellist tundmist, nagu sääl siis alati oli, mil tuul mastis ja vandes ulus ja voolasid lained. Olin kui merel ja hoidsin roolirattast kramplikult kinni, vahtides aineti kompassile. Siis igatsesin alati Sind, mu õeke. Siis ma tihti mõtlesin Sust, sääl all kaugel majakeses, mille Sa lunastades oma viimsete markadega meile pärandand. Siis oli Su kahvatu lapselik nägu alati mu silmade ees. Sa vaatasid mu pääle troostivalt, kui tormiseil öil ronisin raagele ja võitlesin metsikult peksvate purjiga. Ah, alati Sa saatsid mind, mu õeke. Alati olid Sa minuga.

Nüüd Sa jällegi mu kõrval närbuva õiena, kes hajutab omi viimseid lõhnu. Milliselt lõhnavad lilled enne surma! Ah, milliselt lõhnavad lilled, mis on murt hoolimatult! Tundsin Su olemise levinemist mu ümber. Sa lagunesid väikesiks osiks ja piirasid mind. Hingasin Sind sisse iga hingetõmbega ja tundsin Su uimastavat aroomi endas. Sa olid mu ümber, levinedes täitsid mind ka oma mõistmata, vaikse, peent magusust hajuva kurbusega.

Võtsin Su käest tugevamalt kinni ja ütlesin:

„Millest tuli see kõik, õeke. Oled veel ehk haige?“ Tundsin aga vähe, et olin tungind Su saladusse. Mul pole põhjust Sult seda küsida, küll seletad ise, kui tahad.

Sina ent vastasid vaikselt:

„See on suurest kurbusest minevikus. Aga nüüd on jälle kõik hää. Nüüd olen ma jällegi terve. Jah, Edgar, täiesti terve,“ lisasid veel juurde naeratelles mu otsa vaadates. Rohkem ma Sultki ei küsind tol õhtul. Tulime koju vaikselt, sõnatult. Sa olid säilitand sellist närbund õie välimust, mida ennegi olid kannud. Istusime vaid suures toas põleva kamina ääres. Sa olid väsind ja vaikiv. Täna Sa ei võind midagi laulda. Pää ma nägin, et oleks parem Sulle, kui läheksid magama. Ütlesin seda Sulle ka. Ent Sa raputasid pääd.

„Ei, Edgar, siin on parem. Tahaksin olla meeleldi Su läheduses. Loe mulle midagi ette.“

Tõusin ja otsisin raamaturiiulilt. Vahtisin kuldköites ilmakirjanikkude töid, ent kõik tundus täna nii tühjana. Isegi Hamsuni ei võind kätte võtta.

„Mida ma loen, õeke?“

„Loe piiblit.“

Võtsin laualt nahkkaanelise piibli, avasin juhuslikult ja lugesin. See oli vist prohvetiraamatuist. Tundsin, kuid mu hinge vajus iga loet rida. Pessimistlik ja kurvameelne filosoofia, mis ühendet elujõulise ja tugevakeelse fraseoloogiaga. Prohvetileinaline kurbus israeliitide languse üle ja samas jälle Jehoova vägev kutse ja nuhtluse kuulutus sõnakuulmatuile lapsile. Mind veetles see vägev ja võimas keel, sõnade muusikaline järjestus ja stroofide parallelism juba, ent suurimana ja vägevaimana tundus

siiski too suur kosmiline avarus ja kohutav vägevus. Vaheti tulid mulle Nietzsche sõnad meelde: ma leian siit suuri inimesi.

Sa kuulasid hardusega. Pää oli tagasi langend tooli leenile, kahvatu nägu veel valkjam, kui muidu ja silmade helk niiske ja isesugune, käed rippusid üle toolileeni kui närbund õielehed. Su hinges vist töötasid suured mõtted.

Vaikisin vähe.

„Edgar, loe veel," ütlesid ja ma lugesin edasi. Kui ma hiljem lugemise lõpetasin, istusid Sa ikka veel nii, kuis istuma olid jäänd, ent enam Sa ei märgand, et olin lugemise lõpetand. Sul oli vist oma mõtteiga juba küllalt tööd.

Vaatlesin Sind vaikides nii vähe ja tundsin kohe, et muutusin kurvaks. Kui väsind Sa olid!

„Nüüd, Hilja, lähed küll magama vist," ütlesin Su juurde astudes ja õrnalt Su juukseid paitades.

„Ah, Edgar, on aeg juba selleks," imestasid Sa, ent lisasid vähe juurde:

„Jah, Edgar, ma tahan kohe minna." Siis tõusidki aeglaselt üles võttes ümber mahalangend salli ja ütlesid:

„Hääd ööd, Edgar!"

Haarasin Su väikese valge käe ja ütlesin:

„Hääd ööd Hilja, hääd ööd! Olgu Jumal ise Su kaitsjaks." Vaatsin Su väsind silmi ja lasksin siis käe lahti, nagu kartes, et näen Sind viimast korda.

Uks langes Su järel kinni. Ma jäin veel

üksinda istuma. Leek kaminas vaibus ja kustus lõppeks täiesti. Pää olin pimedas. Mu mõtted ent töötasid kiirelt ja ma pean ütlema, et nad olid Sinu juures õeke. Pimeduses astusin õue. Käisin ümber maja ja alles siis, kui nägin, et Su toa aknad olid juba pimedad, tulin tuppa tagasi ja heitsin magama.

* *
*

Teisel päeval ei võind ma Su juures midagi eilsest päevast näha. Ainult silmi ümbritsevad rõngad olid tumedamad kui muidu, ja silmade helk sügavam ja kurvem. Hoidusin rääkimast möödunust. Mõtlesin, et teen sellega Sulle valu. Ja Sa ise ka ei jutustand midagi. Tegutsesime ja toimisime vabadena. Õhtul olime endiselt üheskoos lauldes ja lugedes. See oli rõõmus aeg meile mõlemaile.

Ent siiski tundus, nagu oleks tolle näilise rahu ja rõõmu all midagi mõistmatut rasket meile mõlemalle. Tundsin seda enda juures rusuvana. Vahel lõbusaimal viivul, kui laulsid Sa midagi ette, või lugesin ma, tundsin, kuis äkiline valuhoog läbi südame lõikas, justkui tulles kaugelt, saadet kellestki. Jäin tihti rabatult seisma või istuma ja Sa võisid mu näojoonist tajuda, et kannatan. Tulid siis tihti mu juurde ja istusid kaua mõtlevalt mu kõrval, kuna ma Su värisevaid käsi peos hoidsin.

Lõppeks ei suutnud ma enam välja kannatada mind ümbritsevat rusuvust ja ma otsustasin

Dr. Tammega Su tervise üle rääkida. Ta arvas mu jutte kuulanuna, et siin on tegemist tõsise südamehaigusega ja soovitas abinõusid tarvitusele võtta. Ma aga hoidusin kõigest. Oli raske Sulle rääkida midagi arstest ja rohtest, ent äkiline raskem pööre Su seisukorras sundis mind seda tegema. Ma lasksin Dr. Tamme Sind läbi vaadata. Tolle tulemus oli raske südamehaiguse konstateerimine Su juures. Mured ja raskused minevikus olla Sulle väga mõjund, nii et nüüd pead olema haige. Ta soovitas Sulle tingimata sõita Lõunasse tervist parandama. Muidu võida Su tervis hoopis pahaks muutuda.

Sa võtsid teate vastu rahuliselt, ma usun, pääaegu rõõmsalt. Mulle näis isegi, nagu oleks Su näos jälle peegeldund see rõõm, mis oli sääl tol viivul, kui pärast esimest haigushoogu rääkisid kodu lähedusest. Nüüd vist tundsid, et on kodu lähim ja nägu Sul peegeldas rõõmu.

Olin kurb. Ei osand lausuda sõnagi. Olin juba arvand, et on kõik möödas, olin juba valmis rõõmsaks saama, kuid nüüd äkki kuulen, et oled haigem. Ja tol päeval juba võtsin kaalumisele Su reisu võimalused.

Mul ei olnud võimalik sõita kaasa, sest majanduslikud olud sidusid mind siin. Ega olnudki mul mingisugust huvi noid ammunäht kohti veel kord näha. Ent ometigi ei võind ma Sind lasta üksi minna. Ah, kui hääl meelel sõidaksin ma siiski ise kaasa. Sõidutaksin Sind

vaksalist autol hotelli ja hotellist vaksalisse, vaataksime ilusaid kohti ja oleskeleksime rõõmsaina. Ent see on võimatu. Praegu küll ei ole mul võimalik näha Riviera palme ega tunda põletavat lõunapäikest.

Siis jõudsin otsusele, et pead sõitma seltsidaamiga. Ja kauase otsimise järele leidsingi kohase seltslase. See oii Sinust umbes viis aastat vanem, kindla karakteriga inimene, kes juba ennemalt kaugeid ja lähedaid reise oli ette võtnud. Ta oli ühe kaptenilesk, kelle mees oli hukkund ühes laevaga Põhja merel.

Ja siis pidite sõitma. Sa olid seni rahuliselt kõigele vaadand. Rahulise südamega jutlesid omast ärasõidust, panid asju pakkidesse ja vaatlesid minu torminguid päält, aga nüüd kui nägid, et ärasõit juba nii lähedal, Sa said kurvaks.

„Ah, Edgar, pean ma tõesti siis Sust lahkuma?" küsisid saades kurvaks ja ma seletasin pikalt ja laialt Sulle, et see teisiti on võimatu. Nii on juba kord me saatus. Lapsina lahkusin Sust ja tulin eluraskusist rõhut mehena tagasi. Leidsin Sind ja olime rõõmsad ja nüüd pead Sina lahkuma. P e a d, sest nii on elu kurb sund ja seadus. Umbes nõnda rääkisin ja silusin Su kahvatuid palgeid ning õrnu juukseid. Sa kõik uskusid, Sa mõistsid, et see peab nii olema, aga siiski oli sul valus seda kuulda.

Ja siis tuli viimne õhtu kodus. Sa olid troostimatult kurb. Käisid läbi kõik armsad

kohad. Veetsid aega vähe mere ääres. Ma saatsin Sind vaikides, kartes Sind segada. Igalpool oli Sul vaja peatuda ja heita pilku üle armsa koha. Mõnelpool Sa tuletasid meelde üksikuid episoode ja pilte.

„Siin ma nägin Sind jälle esmakordselt, kauase lahusolu järele,“ ütlesid mere ääres seistes.

„Siin tõi paat Sind suurelt laevalt ja mina olin rõõmus Sind ära tundes esimesel silmapilgul teiste hulgast! Sa rääkisid kui iseendalle. Sa ei oodand mu vastust ega mu sõnu Su jutule. Ja siis sammusime jälle vaikides edasi. Metsateel, kust merele võis näha, jäid Sa tee ääres lamava puutüve juures seisma. Nii tihti olime tollel puul istund. Sa ohkasid raskelt ja ma tundsin, kuis minu hingest lõi tömbi valu juga läbi.

Sa istusid puule.

„Istu, Edgar, veel kord,“ ütlesid väsind häälel. Tol viivul tundsin, nagu oleks mind vajutand imeline raskus suur ja võimas. Kui oleksin püüdnud tol viivul tõusta säält, siis oleks see osutund võimatuks.

Istusime vaikides. Siis ütlesid:

„Edgar, lähme nüüd,“ ja vaikides tõustes kõndisime edasi.

Sedasi me käisime läbi kõik armsad kohad ja tulime lõppeks kodu lähedalle välja. Kui elumaja tuttav kuju läbi hämaruse paistma hakkas, tõmbus süda kramplikult kokku. Viimast korda läheme seltsis koju, viimast korda sööme

seltsis õhtesööki ja viimast korda veedame ühiselt öö tolles majas.

Su käsi mu peos värises kangesti. Sa puhkesid nutma ja sosistasid:

„Ah, Edgar, ah Edgar, miks peab see siis just nii olema?“ ja mina vastasin Sulle:

„Hilja, meie ei tea seda, ent loodame, et Isa teab seda paremini.“ Siis Sa rahunesid vähe. Vaatasid mulle otsa; läbi pisarate helkis juba rahu ja alistuv vaikus.

„Jah, Edgar, Isa teab paremini,“ sosistasid kahvatud huuled.

Ma ei või kirjeldada, mida elasin läbi kõik tol ööl. Kui olime õhtuhöögi lõpetand ja vana teenija vaimvaikselt oli laua koristand, istusime veel põleva kolde ääres. Mul ei olnud enam midagi jutustella ja me seda ka ei tahtnudki. Rääkis meile juba vaikuski. Istusime mõtlikult pääd toetet käsile, pilk kaugel ja vaimukõrvad avali vastuvõttel vaikuse jutte kui nägematust raadioaparaadist.

Tol õhtul nood vanad tuttavad seinad rääkisid mu vastu vägevaid sõnu elu kaduvusest. Hallid tapeedid, millest vaatasid alla tundmatute portreed, nagu tahtsid öelda:

„Kõik on kaduv. Nii kui kaalusid nad, kaod kord Sinagi, kaote kõik Teie suured ja väikesed.“ Mulle said nood seinad seinadeks, milliseilt vaatasid alla tulikirjad, meneteeklid: Kõik on kaduv.

Ah, ma mõistsin ise ju seda, mõistsin juba

ammu toda, ent tol õhtul sai tollele mõistmisele palju, palju punaseid toonitusjooni alla kriipsutet. Taheti, et nad vajuksid verre ja nad ka vajusid. Tänapäev mõistan ma veel iga minuti mõtteidki, mis mind tol õhtul painasid,

Hilja, ma ei taha noid kõiki kirjutada, sest võib-olla et Sinagi tol õhtul tundsid todasama ja lugedes noid ridu võid ehk jälle uuesti kannatada samuti, kui mina noid kirjutades kannatan.

Istusime kaua. Vana seinakell raksus järjekindlalt ja kõhedalt aega, ent me kumbki ei vaadand tol õhtul teda. Lõpuks kui aimasime juba, et on hilja, tõusin ja ütlesin:

„Hilja, on juba hilja. Sa oled vist ka väga väsind. Mine nüüd magama.“

Sa tõusid toolilt väsind ilmel, imestelid, et juba aeg on magama minna. Saatsin Sind Su toa uksele ja Su kahvatulle alabastrilisele otsaesiselle nõrka suudlust vajutades ütlesin:

„Jah Hilja, täna mine magama. Homme oled värske ja rõõmus.“

Sa naeratelid tollele ja lugesin Su näost:

„Ah, Edgar, see kõik on möödund ega tule enam kunagi tagasi.“

Uks langes Su järel kinni. Tulin raskeil sammel, kui 80-aastane rauk tuppa, laskusin sohvale ja jäin lebama. Ma ei mõista isegi, kui kaua ma nii olin, kui lõppeks välja läksin, märkasin idas juba nõrka aokuma. Tuul oli tõusnud ja mühistas põliseis puis leinavalt.

Terve ümbrus magas. Käisin ümber maja. Möödudes Su aknast, nägin, et nood veel olid valgustet. Sa vaeneke ei magand tervel ööl. Tulin tuppa, kustutasin tuled ja heitsin magama.

Hommikul Sa olid väsind ja kahvatu nagu harilikult. Silmist võis isegi aimata, et Sa veidi olid nutnud. Muidu olid rahuline ja teadev. Tegid viimseid korraldusi ja ütlesid vaid üksikuid sõnu.

Kui hiljem vaksalisse sõitsime ühes Su seltsidaamiga preili Vilmesiga, olid Sa täiesti rahulıne. Sa olid võidelnud ja võitu saand.

Ma pidin ühes sõitma kuni päälinnani. Korraldasin pakid ja piletid ja siis sõitsime.

Ma ei võind vaadata Su nägu. See oli viimsete päevade jooksul nii muutund. Imeline kahvatus kattis seda ja Su sügavad silmad oli erakordselt sügavad ja tumedad. Mõtlesin endamisi: kas tuled tagasi tervena, rõõmsana? Kas on see sõit ja üldse see reis Sulle kasuks? Vaevalt küll. Ent ma tahan ometigi teha kõik, mis minu võimuses Su kasuks. Tahan tarvitada kõiki abinõusid, et Sulle tagasi anda endist rõõmu ja tervist.

Iga jaamaga kadus mu rahu rohkem. Mida lähemalle me päälinnale jõudsime, seda kurvemaks muutus Su meel. Ah, Hilja, tol korral ma kahetsesin juba, et ma kaasa ei sõitnud. Et ei olnud kindlal käel kiskund katki sidemeid, mis köitsid mind kodumaaga ja sõitnud ühes Suga. Kui rong ähkides päälinna jaama-

esisel peatus, olin võimetu midagi tegema. Ma ei jaksand enam tõusta pingilt, millel istusin. Ent Sina olid imerahuline. Tõusid omalt kohalt rahulisena ja ütlesid:

„Nüüd siis, Edgar, näeme üksteist viimast korda," aga nende sõnadega üteldes Sa muutusid ka. Pisarad purskasid Su silmist ja veersid mööda kahvatut põske alla nagu kaste närbund roosidel.

Murtult Sa langesid mu rinnale.

„Edgar, Edgar, ma ei või lahkuda Sust! Kui ma suren, siis juba parem kodumaal. Misjaoks siis sõita Lõunasse surema. Või oletad Sa siis nii, et sääl palmide all on parem surra kui kodus pedajate ja sügisverest punaste pärnade all."

Troostisin Sind, kuis oskasin, ent mu troost rebenes üksikuks sõnuks, mis pääsid valla vaid pisarate vahelt nagu poetet terad.

„Sa saad terveks, Hilja! Tuled siis rõõmsalt tagasi ja me oleme õnnelikud."

„Ah, Edgar," vastasid. „See kõik on võimatu. Ma ei saa enam kunagi, mõistad m i t t e k u n a g i, terveks. Mu haigus on pärit juba tormiseist öist, mil värisedes voodis lebasin ja Su elu pärast palusin, kes Sa noil öil pidid merel tormega võitlema. Nüüd on too haigus nii minnu kiindund, et mul võimatu on paraneda."

Mul tulid suured pisarad silma.

„Hilja, Hilja," ahastusin. Mis oled Sa teind!

Miks oled kannatand minu pärast. Ma ei või seda enesele kunagi andestada, et olen olnud kuidagi põhjuseks teise valule."

„Aga see ei ole ju sugugi Sinu süü, Edgar. Minu rumalus ja mu armastus on vaid siin süüdlased. Ole mureta. Võib ju siiski veel olla, et ma ka paranen. Ma olen nii rumal, et ütlen selliseid sõnu mitteparanemisest ja surmast. Ehk tulen siiski veel kord tagasi. Küll Isa teab."

Viimsed sõnad valasid mu hinge vähe troosti.

„Mine, Hilja, mine Jumala nimel," ütlesin Sulle viimast korda Sind kallistades ja jumalaga jättes.

Rong vilistas, jätsin sind veel viimast korda jumalaga, suudeldes Su kahvatut otsaesist.

Rong liikus juba.

„Jumalaga, Hilja!"

Vagunite uksed lükati mürtsudes kinni. Hüppasin veel viimsel momendil välja. Läbi vaguni akna nägin kurba ja kahvatut nägu ja siis nägin lehvivat valget siidrätti.

Vahtisin ärasõitvalle rongile senikaua järele, kui see kadus loorit tahmasesse suitsupilve, siis läksin väsind sammul, raugana tuikudes, linna tagasi.

Pean ma Sulle kirjutama, Hilja, mis ma elasin läbi kõik noil päevil. Teeb see Sulle lõbu lugeda mu kurbi ja raskeid mõtteid? Võib-olla et Sa kannatad noid lugedes, aga ma ei saa muidu, ei saa. Mäletad, kord kui rääkisin, et tahan

Sulle kõik, kõik pikalt ja laialt kirjutada, mis ma omas hinges kannatan ja siis Sa ütlesid: „Edgar, ära kirjuta. Mul on raske lugeda.“ Ja siis ma ütlesin: „Hilja, ikka ma kirjutan ja kui Sa ei taha lugeda mu kurbi ja raskeid mõtteid, siis võid ju mu kirja saavutades kohe ära põletada või muidu lugemata jätta, aga ma ikkagi kirjutan.“ Nüüd mõtlen samuti. Ma tahan kõik Sulle öelda, kõik mis kannatan ja Sina ära loe siis, kui see sulle valu teeb.

Siis oli sügis, kui Sa ära sõitsid. Vahtrad ja pärnad meie kodu ümber olid veripunased. Ma jäin üksi punaste pärnade alla, jäin üksi majja, mis isa meile oli pärandand. Ah, kuis olid pärnad lõhki kist ja verised sügistormes. Öil ja päevil noilt tilkus ruskeid veretilku. Terve mu õu oli täis hurmelist verd ja vaheti, kui ma jalutasin õhtuil õues, mähit sooja talvpalitusse, ma kartsin astuda tollele verele, sest mõtlesin, et ta kleepub mu jalge külge raskena.

Isegi vana Anna käis murelikult ringi ja püüdis õue puhastada tollest punaste pärnade sügisverest. Ent see osutus võimetuks. Kui ta jättis õhtul õue puhtana, siis oli see hommikul täis pruune ja ruskeid laiku. Ja ohkas Anna. Ta oli juba vana. Ta oli nii palju juba omas elus näind, ent nüüdki oli tal veel palju imelist näha. Ei mitte sügislehist ole siin juttu. Seda ta oli ammu näind omas elus ja see ei mõjund tasse. Tõi vaid sellise isesuguse poolkurva, poolrõõmsa meeleolu: Lähen minagi

siit varsti. Olen minagi nii lõppend kui loodus, ja siis saan koju Isa juurde. Aga midagi muud oli veel, mis Annale nii mõjus, et ta muutus murelikuks ja see oli ta noor peremees. Too muutus päev-päevalt kurvemaks ja vaiksemaks. Inimesiga ta läbi ei käind. Pigemini ta oli üksi kodus ja veetis aega, kuidas võis. Mõnikord ta võttis ka viiuli ja siis mängis ahastavalt kurbi viise nagu surmakarjeid, nii et Annal köögis mööda kortsulist palet suured pisarad alla veersid. Ja noid pühkides säält rätikunurgaga, ise vaadates sügisest loodust, sõnas ta ahastades:

„Issand, aita ise teda ja lase sa veel kord rõõmsamad päevad ta elus tulla." Ent too rõõm ei tulnud, pigemini läks ta hoopis minema.

Ah nood olid kurvad päevad mu elus. Möödus sügis ja tuli talv. Tervet küla ärvis isesugune melanhoolne rahu. Tänavail liikus vaid üksikuid külamehi regedega ja hobuseiga. Mõnikord sõitsid hülgepüüdjad mööda tänavat ja kadusid siledalle jääle. Vahtisin noile tihti läbi akna järele senikaua, kuni nad kadusid horisondil siniuttu ja mind valdas imeline kurbus, et ma ei võind ühes nendega sõita kaugusse. Ja kui nad nädalate järele jälle tagasi tulid regedel oma järel tapet hülgeid vedades, siis nagu tundsin lohutust nende tagasitulekus. Terve loodus oli kaet valge vaibaga ja mulle tundus see surnulinana.

Ma ei käind väljas, ma ei võtnud ka võõ-

raid vastu. Olin täiesti üksinda omas majas. Ainuke inimene, keda nägin ja kellega ka vähe juttu vestsin, oli Anna. Mõnikord võisin isegi kaua temaga jutustella. Pärast õhtusööki ta tuli ja istus kolde äärde. Siis me rääkisime palju jutte. Vahel ta rääkis mulle mu õndsast isast ja emast ning ka Sinust, kuid Sa elasid minu olles väljamaal ja ulgumerel. Kuis Sa vaheti igatsust tundsid minu järel ja mõnikord ka kurb olid. Nüüd noid jutte kuulda on nii hää. Võiks justkui jutustella Sinuga. Istuda vaikselt ja lasta mööda silmade eest kõik olnut. Ma mõtlesin ja jutlesin, et ons ebaõige, et ma Sind nii väga armastan. Vahel ma ütlesin eneselle, et see on suurim ülekohus ilmas Sind nii väga armastada, muud unustades, aga siis tuli hoopis uus laine, tugev hoog kuski, paiskas kõik teised ümber ja ma tundsin, et ma p e a n Sind armastama. Teisiti see ei võigi olla. Mu elus olid kõik mult võet, kes mul veel olid. Vend uppus juba noorelt, isa ja ema surid, lähimad omaksed surid ja sõitsid ära. Jäid vaid Sina, Hilja. Ma pühendasin Sinule. Töötasin Sulle. Iga mu püüde taga olid Sina. Ja nüüd olid Sa mu hinge juba nii kasvand, et võimatu oli Sind säält ära kiskuda. Jah — see pidi nii olema, et ma Sind armastasin kõige selle armastusega, mis mehe hinges, kes on eland raskuste all eemal kõigist inimesist. Terve mu elu mõte seisis Sinu õnnes. Ma ei olnud kunagi seda mõelnud, et pean Sust kord ka lahkuma.

Terve mu energia oli Sulle pühendet ja oleks nüüd teised inimesed tulnud ja mulle öelnud: „Sa pead rohkem iseseisev olema ja nii palju omast õest olenema“, siis oleksin ma neile vaid selja käänud ja vaikides eemale läind.

Nii möödus talv ja veel praegugi ei mõista ma, kuis see aeg, mis nüüd igavikupikune näib olevat, ometi võis mööduda. Aga ometigi ta möödus, olgugi et terve mu elu pole kokku nii pikk olnud, kui too üks talv.

Tuli jälle kevad. Ühel päeval leidsin: lumi oli kadund ja räpaseil tänavail kilkasid jällegi lapsed. Vahtrad ja pärnad õitsid. Päeval sumisesid nad mesilasist ja muist putukaist. Kirevasulgeline kuldnoka paar asus aeda puuri ja sädistas varahommikust hiljaõhtuni.

Ühel päeval kui istusin aias ja soendasin sooja päikese paistel, peatus me aiaväravas kerge sõiduk ja samal viivul astus sealt noor daam välja. Vaatlesin imestelles daami, kes aiavärava avas ja kindlail sammel minu poole tuli. Ta tundus mulle tuttavana kaugest minevikust.

„Vabandage, härra, mu etteteatamata visiiti, ent külas osutub tihti selline viisakus asjatuks. Eks?“

Noogutasin nõus olles pääd.

„Nii, nii mu preili, olge hääd!“ Ise ma mõtlesin endamisi: „Kus olen ma seda häält ennemalt kuulnud?“

„Igatahes lubage tutvustada,“ jätkas ta. „Mu nimi on Emmi Seller ja ma sooviksin hääl

meelel siin suve veeta. Too küla siin mere ääres tundub nii vaiksena ja idüllilisena."

Naersin. „Jah mõniti küll," vastasin.

„Nüüd olen kuidagi kuulda saand, et teil olla suur maja tarvitada, kus palju tühje tube. Mõtlen, ehk üürite mõne."

Ma tundsin nüüd seda väga hästi. Kiirelt kerkis ta kogu mineviku elust mu silmade ette. Ah, jaa. Mult soovitakse tube üürida. Kas pean elama ühes majas jällegi inimesiga. Pean kuulma rõõmust juturada ja kaasa naerma. Ei, tänan väga. Seda ma ei tee.

Sain asjalikuks.

„Ma ei üüri üldse tube omast majast välja," ütlesin. „Loodan, et leiate omale mujalt soodsama korteri."

„Ah see on nii raske siin väikeses külas," vastas ta kurvalt. „Kõik on juba võet ja miks ei või te siis üht tuba üürida?"

Kahtlesin juba silmapilguks, aga ütlesin siiski:

„Aga, armuline preili, see on ju täiesti võimatu."

„Kahju." Ta viipas uhkelt käega, pääga kummardades jumalagajätuks ja läks siis, liiva krõbisedes, äsja kruusatet aiateel. Varsti vurises auto minema, jättes järele tolmupilvi.

Ma ei mäleta, Hilja, kas ma Sulle olen kunagi rääkind midagi sellest daamist. Kohtasin teda esmakordselt kord aastate eest kuski sadamalinnas. Tol ajal algas mu avantüristi elu alles. Viibisin juhuslikult kuski seltskonnas ja

sääl tutvustati toda mulle. Ta oli suur ja uhke, ent siiski kirglik ja tormiline. Ma vist talle imponeerisin, ei tea isegi mille tõttu. Olin noil päevil veel tugevasti nende mõjude all, mis mind merele ajasid. Ja seetõttu olin ka veidi vaikiv ja tagasihoidev. Ta otsis muga tutvust, ent ma hoidusin ega saand kaugemalle kui kummarduseni ja viisaka käe pigistuseni. Vististi tundus see talle imelisena ühe meesterahva poolt, sest ta oli nende poolt jumaldet. Ta püüdis kõiki abinõusid tarvitusele võtta, et meie tutvus sümpaatsekski areneks, ent too katkes tol korral hoopis, sest pidin ootamatult laevaga teise sadamasse sõitma. Ta aga jälgis mulle ka sinna. Tal olevat äriasjad, rääkis ta sääl olles. Mina ent üllatusin tas ja mul hakkas juba otse hirm tolle daami ees. Mõtlesin, et siin on jällegi mingisugune uus põhjus taga peitus, aga midagi sellist vist ei olnud. Ta liikus samas seltskonnas, kus minagi ja näiliselt olid tal samad huvid, aga mind ta ka silmist ei lasknud. Nii kordus see veel mõnes linnas; siis võtsin aga ühe pikema reisu ette ja tal oli võimatu mulle jälgida.

Nüüd nägin teda jällegi uuesti. Mõtlesin kohe, et mu ilus üksildane suvi on rikut. Ma siiski ei teadnud, kas ta mind tundis või mitte.

Kuulsin pärast, et ta on omale korteri leidnud mu naabrusse endise kapten Sarmo majja, kes juba kauemat aega väljamaal viibis ja kelle maja seetõttu ka tühi oli. Hiljem ma tast ei

kuulnud midagi. Mis oli siis mul õieti tegemist temaga? Mul omal oli juba palju suuri ja raskeid mõtteid ja miks siis end veel koormata selliseiga. Ent siiski pidin ma teda kohtama veel kord omas elus.

Jalutasin ühel õhtul rannikul. Päev oli olnud kuum ja terve päeva jooksul ei olnud ühtki inimest liikumas. Kõik olid omis töis ja nood üksikud suvitajad, kes veetsid aega siin, olid kas omis kortereis või jälle metsas. Nüüd õhtul aga muutus rand jälle elavaks. Kalurid sõudsid omi paadega hulgakaupa merele mõlgade kolksudes tollides ja vee solisedes mõlamisest. Kaugelle kostsid nende rõõmsad vestlused ja hõiked. Kaugel valendasid mõned üksikud purjed purpursel veepinnal nagu kauged luiged või suviöised unenäod.

Inimesi oli palju rannikul. Nägin, et siin oli kogund terve kohalik intelligents ja suvitajaskond. Supelusmajas valitses käratsev elu. Naeru ja kilkeid kuuldus alatasa. Kuski mängiti viiulil unistavat eleegiat. Terve ümbrus oli mähit kollakasse melanhoolsusloori. Hajus minnugi surnuaia meeleolu. Meri oli lähedamal sädelev sulakullana, milles venisid laisalt üksikud paadid.

Terve päev oli õhus tunda äikese aimet, nüüd õhtul aga sai see eriti tunduvaks. Inimesed aga ei pannud seda sugugi tähele. Nad veetsid aega lõbusalt juteldes ja vestes.

Päikese loojades merre kui sulakulda, said

idataeval mustad ja sünged pilved nähtavaks. Võis näha kaugete põuavälkude sähvimisi ja kuulda ähvardavat kõuekõma.

Mõningaid sundis see lahkuma, ent teised olid endiselt edasi rõõmsad, nagu ei märkaks nad midagi. Ma ei mõtelnudki lahkumisele. Mässisin end vihmamantlisse ja tahtsin jääda rannale, et looduse mässus omi mõtteid lasta valla.

Merelolevad paadid ja süstad suundusid kiirelt rannale ja siis, kui esimesed kõue kärkimised õhku vapustasid, ei olnud merel ühtki sõidukit näha. Inimesed kadusid kiirelt rannikult. Pilved tõusid pöörase kiirusega. Nagu tume sein tõusis merest pilvmüür ja tolles sähvas välku lillalt ja roosalt. Igal viivul õhk värises piksekärgatusist.

Siis tõusis maru, mis pani vanad puud rannal oigama ja uluma. Maani nad kummardusid. Ja siis hakkas sadama vihma tihedalt ja jämedalt.

Mõtlesin, et on merelt tulnud tagasi kõik sõidukid, ent nägin siiski, kuis esimeste vihmavalangute tulles mässavail voogudel kerget süsta, milles üksik daam istus. Metsikud lained paiskasid kerget lootsikut üles-alla ja iga silmapilk näis talle saatuslik olevat. Sõudja töötas meeleheitlikult, ent asjata. Tuul ja lained kandsid sõiduriista ikka kaugemalle. Mõistsin, et siin on iga silmapilk kallis. Hüppasin ühte paati ja sõudsin merele. Daam nähes, et talle abi tuleb,

võitles veel viimse jõuga. Jõudsin temani. Hirmsa tormiga osutus raskeks sõuda kergelle sõidukille lähedalle. Iga kergeim kokkupuude võis vajutada juba pooleldi vee all oleva paadi põhja. Suure vaevaga sain siiski haarata vajuvalt süstalt ahastava daami ja teda tõmmata oma paati. Siis pidin kohe kõike jõudu kokku võttes sõudma hakkama, sest torm oli veelgi tõusnud. Raske töötamise järele jõudsin lõppeks rannale. Sidusin paadi kinni ja aitasin surmaniväsind daami rannale. Nüüd sain vast aga talle otsa vaadata. Too oli Emmi Seller.

„Tänan teid, teie ennastsalgava vahvuse eest," ütles ta mulle kätt ulatades ja naeratada püüdes. „Kahtlemata oleksin hukkund teie abita."

„Ma usun küll. Soovitaksin teile küll rohkem ettevaatust. Äikest oli juba ammu märgata," vastasin.

„Ah ma ei arvand, et see mäng nii tõsine võib olla. Lootsin ilusat vaatepilti, ent see osutus liig kardetavaks."

Ma saatsin ta koju. Ta oli siiski säilitand veel ületavat ja rõõmust meeleolu, olgugi et ta oli surmani väsind ja täiesti märg. Rääkis pääliskaudselt kõigest ja näis, nagu viibiks ta seltskonnas, aga mitte tormises öös.

Lahkudes ütles:

„Ei lootnud teid leida siit ja olin õieti üllatund, kui nägin teid pärast kauaseid kohtamisi."

Võid avata, milliselt mõjus see kõik minu pääle. Läksin koju kurvalt ja rõhutult. —

Siis kui olid Sina, Hilja, veel kodus, ei käind me kunagi seltskonnas. Meil oli kodus palju parem. Oli meil ju omal kõik, mida tarvitasime. Vahel kui igavus tuli vaevama, siis lugesin midagi või mängisid Sina klaveril. Aga meil ei olnudki ju igav, Hilja. Vähemalt mina küll kunagi ei tunnud igavust, sest Sina olid ju kodus. Igavus on ikka tingit mingisugusest igatsusest, ent meil noid ei olnud. Oli vaid soov ja püüd elada rahus ja õnnes Jumalalle ja sellest siis, et meil ei olnud igav.

Kui saatsin Sind kaugelle, Hilja, siis ma ka ei käind seltskonnas, sest ma tahtsin olla vaid üksinda. Töötasin mõne väikese asjakese kallal ja aeg möödus. Ja too kestis seni, kui tungis mu ellu Emmi Seller. Ma ütlen: tungis ja see on paraku tõde. Ja tema tahtis mind vägisi seltskonda tagasi kiskuda.

Paar päeva pärast juhust rannal sain talt kirjaliku kutse, milles ta palus mind oma juurde kohvile. Tal olla meeles veel häätegu, mis tegin talle ja ta tahtis oma päästjat meeleldi näha.

Mõtlesin kaua, kas minna või end viisakalt vabandada. Lõppeks jõudsin jaatavalle otsusele. Põhjuseta minemata jääda, see oleks ebaviisakas.

Õhtul astusingi ta korterisse rõivastet harilisse halli suviülikonda, ükskõikne iseloomuliselt ja meeleoluliselt.

Ta võttis mind saalis vastu, mis mööbeldet eksootiliselt ja omapäraselt.

„Rõõmustab mind väga, et te tulite," sõnas ta lahkelt naeratelles mulle vastu astudes. Ta kandis helevalget siidkleiti suure dekolteega ja varukaita. Nähtavasti tahtis ta selle läbi oma keha ilu demonstreerida.

„Mõtlesin, et teie ei ole seltskonna armastaja ja toopärast ma ei kutsundki muid võõraid," ütles ta, kui istet võtsime madalaile sohvadelle.

„Olin erakordselt üllatet teie kutsest, sest elan tõelist eraku elu. Ja ühtlasi tänan, et seltskonna ära jätsite, sest ma ei armasta tõeliselt seltskonda," ütlesin talle avameelselt.

„Ja sellises külas on ju ka huvitav ja ilus seltskonnata elada. Tundub nii luuleline, olgugi et tolle sõna mõiste juba nii kulund ja ka vana. Mind veetles selline elu. Vahel võid tunda end suurlinnas nii tühjana ja igavled ja siis jättes seltskonna ja tulles üksildusse saabub jälle sisemine enesetunne ja tasakaal."

„Te viibite siiski vaheti suurlinnas?" küsisin.

„Oo, ma olen selleks sunnit. Mul on sääl tegevusalad, mis nõuavad lähedalolu, ent pigemini oleskelen üksilduses."

Ta oskas voolavalt ja huvitavalt jutustella. Tal olid kindlakskujunend vaated nagu politikul ja ta oskas tihti kritiseerida, kuigi vaheti ebatabavalt. Ta võttis sõna kirjanduse kohta ja ma üllatusin kuulda ta täpseid otsusi. Tal oli oma seisukoht Tolstoi ja Dostojevski suhtes. Maeterlinck ja Verhairen andsid talle tsitaate.

Ta rääkis ilma kirjandusest külma rahuga, nagu oleks literatuurilektor ja ta ülesanne refereerida kirjandusest.

Meil tekkisid huvitavad mõttevahetused. Mõniti ma ei saand ta mõtteid pooldada. Ma püüdsin eelistada prantsuse noorema realistliku voolu kunstilisi ja literaalseid saavutusi, kuna ma moralistina esinedes nende väljendusi laitsin. Tema aga eitas säärast kirjandusvoolu täiesti. Ma imestasin. Vist oli see ehk tingit sellest, et ta mu usundi üle teadev olles püüdis ennast minu seisukohta seada ja siis läbi usuprismi vaadates pidi ta hüüdma surma ja hukatust kõigile, mis inetu näis.

Huvitavalt jutult kutsuti mind kohvilauda. Sääl jätkus me jutt.

Laud oli maitsekalt kaet ja perenaine ise püüdis lauasolijaid kõigiti lõbustada. Jutt kaldus hingesurematusele. Tema jaatas, samutigi kui minagi, piibli seisukohalt vaadates, igavest elu igavikus ja hinge surematust. Et meie vaated tolles asjas ühtlased olid, siis lõppes jutt varsti selle aine üle.

Usundiliselt soovitas ta vaba südameusku Jumalasse, allumist ja süvenemist piibli suhtes, kontakti Jumalaga ja pühitsust. Arvasin, et ta simuleeris, ent ta oli imeliselt tõsine, nii võisin ta veendesse uskuda. Või oli see siiski peenike iroonia, minu vaadete ülevõtmise näol?

Pärast kohvijoomingut läksime jällegi saali. Nüüd ta mängis midagi klaveril ja mina kuulasin.

Tol viivul tulid Sina mulle nii elavalt meelde, et ma pääaegu juba käed laiali laotasin, et Sind sülelda. Kõik silmapilgud, mil kuulsin Su vaikset mängu, tulid silmade ette. Mõtlesin juba, et näen Su kahvatut nägu oma ees. Tol viivul oli mul hää olla. Sina olid minu juures ja ma olin rõõmus. Ent varsti kadus kõik, kui preili Seller küsis:

„Kuidas meeldib teile see Schumanni tükk? Mind veetleb eriti."

„Oo, jaa, see on ilus," ütlesin ja ohkasin, sest hinge tuli isesugune kahjutunne Su kadumisest. Toost viivust olid mu mõtted kaugel. Kuulsin, kuis preili Seller vestis, ent ma ei tajund sõnade mõistet ega mõttet. Vaheti jaatasin ta juttu ja see oli kõik.

Varsti vabandasin ja tulin.

Preili Seller saatis mind uskele, ütles veel jumalaga jättes:

„Tunneksin end üliõnnelikuna, kui te vaheti mind külastaksite."

Vastasin, et tahan püüda jõudumööda seda teha ja lahkusin kiirelt jumalaga jättes.

Kui olin juba üksinda, andsin oma tundeile vaba voli. Ah, kuis ma Sind tol viivul igatsesin oma läheduses näha! Jõudes koju laskusin sohvale ja lebades pimedas toas oli mu kurbus, kui terashall udu, mis mattis mu hinge hoopis kinni. Ja nii lebades igatsesin Sind oma juures näha, mu õeke.

Tollest päevast algaski see. Ma ei saand enam silmapilkugi vaba olla. Alati oli preili Selleril minuga tegemist. Ma pidin teda ta jalutuskäikudel saatma, õhtuti tema pool õhtusöögil olema ja alati ta läheduses viibima. Kuigi ma püüdsin hoiduda, kuigi ma vahel otse pagesin ta eest, aga ta oskas kõik nii ilusti sisse seada, et see teisiti kuidagi ei sündind. Kuidas võis see siis teisiti võimalik olla. Muide oli see ju ka väga korrektne ja pikantne. Lõppeks hakkas see mind ometi tüütama. Ma olen ju ometi vaba inimene, kes võib vabalt tegutseda. Ma tahtsin olla meeleldi vahel ka üksinda, et mõtelda Sinust, mu õde, ent nüüd oli see võimatu. Aga et, hoiduda sellest, selleks ei olnud mul ikkagi küllalt mõjuvaid põhjusi. Ja siis juhtus see, mis õieti ei oleks pidandki juhtuma.

Too oli ühel suviõhtul. Lebasime mõlemad aias. Olime jalutand, olime sõudnud, olime palju jutustand ja nüüd olime mõlemad väsind. Ta veetis aega ühe miniatüürikogu lugemisega. Esmalt ma ei kuulandki, mis ta luges, aga lõppeks hakkas mind paeluma loetav.

Too miniatüür jutustas armastusest. Ta luges innuga. Tal oli suurepärane hääl. See võis madalamaist lavatoonest kuni kõrgema sopranina paisuda. Ja ta tarvitas kõiki. Too loetav oli osa ta hingest, oli õieti ta enese hinge väljendus. Ta ei lugend üksi, vaid ta elas ise loetavalle kaasa. Terve ta olemine oli muutund nii,

et ma teda tol viivul tõsiselt kartsin. Ta oli hoopis teistsugune, kui Sina, õde. Kuna Sina vaikne, kahvatu ja habras oled, et iga viiv peab kartma, et võid murduda, siis on Tema suur, võimas ja tormiline. Sina oled närbund anemoon (ah, kuid ma noid hindan ja armastan!) ent tema õitsev kameeleon täis tuld ja verd. Nii seisis ta mu ees. Ta oli lugemise lõpetand ja küsis:

„Kuidas meeldivad Teile need read?"

„Kunstiliselt väga, aga muide mitte põrmugi."

„Kuidas te seda mõtlete. Ma ei saa teist aru?" küsis ta.

„Õieti selgelt. Ma isiklikult ei pühendaks mitte kellelegi selliseid sõnu ja ma ka ei soovi ise olla nende saajaks."

„Tõesti, ma isiklikult mõtlesin, et nood sõnad ehk võiksid mõnda inimest õnnelikuks teha."

„Võib-olla, ent mind küll mitte."

„Siis Te ei armasta kedagi?" küsis ta.

Naeratasin.

„Miks mitte. Armastan Jumalat ja kõiki inimesi." Pettumusvari lendas üle ta näo.

„Teil erandeid ei ole?"

„Jah, minu õde. Seda armastan ma rohkem, kui kõike muud ilmas."

Ta seisis mu eos vaheti punastudes ja kahvatudes nagu inimene, kelle rinnas rasked tormid mässavad. Ta püüdis end sundida rahule, ent kui see oli võimatu, siis ta puistas mulle oma hinge, mälestusist kaugeist ajust kuni olevikuni. Ja ma kohkusin ja kurbusin korraga.

„Aga preili Seller, miks pidi see nii tulema. Teie olete õnnetu inimene ja ma olen esimene, kellel teist kahju on, aga aidata ma teid ei või.“

„Teie võiksite seda, kui te tahaksite, ainult teie,“ ütles ta.

„Aga ma ei või, kuigi ma tahaksingi,“ ütlesin kindlana.

Ta kurbus ja vaikis. Ma kurbusin rohkeimgi veel. Mul oli vähemast piinu küll, ent nüüd tuleb ikkagi lisa. Tol õhtul lahkusime üksteisest rõhut ja kurvas meeleolus.

Ah, Hilja, kuis oleksin ma tahtnud Su juures olla. Kuis oleksin ma tahtnud Suga jutustella oma raske hinge üle. Oleksin Sulle jutustand kõik ja Sa oleksid vaid mu juukseid silund ja ütelnud:

„Ole mureta, Edgar. Isa teab kõik.“ Ja, õeke, Isa teab kõik.

Enam ma ei näind Emmit. Kirjakandja tõi mulle hommikul kirja, mis kindla ja rahulise käekirjaga oli kirjutet.

V. A. hr. Eller!

Mul on südamest kahju, et me ilus vahekord sellisena peab lõppema, aga see on paratamatus. Varem või hiljem pidi ju ometi see juhtuma ja mul ei ole sugugi kahju, et see juba on sündind.

Eilne vahejuht meie elus avaldas minu hinge

teile sellisena, nagu ta on ikka olnud. Ma ei ole tahtnud seda eneselle üksi hoida ja nüüd, kui ma tean teie eitavat seisukohta, olen rahuldet teat mõttes.

Te mind enam ei näe, sest sõidan kohe ära. Loodan, et mulle andestate ja mind unustate, nagu mina teile seda luban.

Tervitades E. Seller.

Ma lugesin kurbustundel noid ridu ja mul oli tõsiselt kahju tollest väärtuslikust hingest. Aga see oli paratamatus ja ma ei võind siin midagi parata.

Väljavõte ühest ajalehest.

Täna tõmbasid kalurid merest tundmatu naisterahva laiba välja. Politsei tegi kindlaks, et kadunu on Emmi Seller, kes tuntud laialisis ringkondades, kui suurte tööstusettevõtete pärija. Ta olla süstaga merele sõitnud ja oskamatuse tagajärjel hukkund. Tühja sõiduki tõid lained hiljem kaldalle. Nähtavasti on süst ümber läind, mistõttu õnnetu sõitja hukkus.

Mul on suured leinapühad. Mu toad on täis närbuvaid lilli, mis levitavad muinasjutulisi aroome. Mul on suured leinapühad, sest armastan närbuvaid lilli. Ma elan nüüd all punaseid pärni ja toad mu täis närbumist ja leinu surmast. Ah, alati ma armastan lilli närbus-

aroomiga, alati ma armastan lilli, mis on nõrgutand päid ja närbund õhtuehas, tuule tuues kaugeid ja õrnu lauluviise. Mul suured leinapühad, sest toad mu täis anemoone ja liiliaid. Ah, mu sõbrad, andke mulle rohkem valgust. Tooge mulle valgust! Siin on pime ja vähe õhku. Andke valgust! Valgust! Ah, kuis armastan närbumislõhnu.

Mu õde! Mis ma kirjutan Sulle enam. Täna sain kirja preili Vilmerilt Nizzast.

„. . . Täna hommikul lahkus Hilja. Ta surm oli kui roosi närbumine vaikne ja ilus . . .“

Sa olla surnud. Mis nad räägivad? Ah, mu õde, miks räägivad inimesed alati nii kurbi ja raskeid jutte!

Ma tean, nad, nood inimesed, on pahad, on julmad. Nad ei armasta Sind, ei armasta ka mind. Nad valetavad. Ma ei usu nende juttu. Ei usu, sest Sa elad.

Ah, mu õde, kui rõõmus ma olen, et Sa tuled nüüd koju. Ah, Hilja, Sa tuled ometi, ma tean, et Sa tuled. Ma olen Sind oodand, ah, kui kaua, ja nüüd Sa tuled!

Inimesed, avage mu toa aknad! Las voolata sisse lillelõhnu, närbumislõhnu. Tehkem suur pidu, inimesed, ja toogem mulle närbuvaid lilli, ses mu õde on terve ja ta on jõudmas koju.

Ma olen haige. Ma olen haige ja elan punaste pärnade all.

Ma olen haige ja armastan närbuvaid anemoone.

Ma olen haige ja ootan oma õde koju.

Ja ta tuleb. Ma tean, et ta tuleb.

Ma pole veel lõpetand kirja Sulle. Toda ma ei lõpetagi enne oma surma. Ehkki ma ei saa seda saata enam Sulle, sest Sa oled kaugel ja kõrgel, õde. Aga ma mõistan, et Sa loed ikkagi noid ridu veel. Sa oled praegugi mu juures ja loed, kui ma kirjutan väriseval käel, hõbedaga tikit juukselise päi, murelikult väristades. Küll Sa näed ja mõistad kõik, õde, sest nüüd oled Sa igalpool. Kuis võisin olla kord nii rumal ja arvata, et kaugus võib Sind lahutada minust!

Nüüd on mulle selgund palju saladusi, mis Sinu olles minu juures olid mul veel mõistmatud. Isa nägi ise juba, et Sind oli vähe tarvis siin, sinu koht on sääl, sääl . . . ülal tähtede taga. Kui olid mu juures, siis olin ma väga haige, jah, õde, väga haige. Nüüd ma mõistan seda, siis ei olnud see mul küll veel arusaadav. Nüüd olen aga terve. Isa tahab, et oleksin terve. Haiged haavad on nüüd kinni kasvand ja nad ei valuta enam. Ah, ainult vahel, ent muidu on nad terved.

Nüüd armastan ma Jumalat, väga, väga. Nüüd mõistan ma õieti armastust, mis vabastas mind. Tugevad on käed, mis kiskusid mind välja ahastusist ja kurbusist. Leekides sünnitas

Ta mind uuesti nagu Fonix lindu. Ja ma tiivustan Talle vastu . . . Sulle vastu!

Ma ei taha Sind enam mitte nii väga armastada, kui enne. Sa ei olnud ju ometi ainus, kes oli veel mul. Isa oli ju veel. Ja nüüd võttis Sind Isa, et näidata mulle, et Ta on mul veel. Ja nüüd ma armastan Teda.

Mu kiri jääb lõpetamatuks. Ma lõpetan teda sääl . . . sääl . . . tähtede taga. Sääl räägin ma kõik Sulle, pole enam siis kirjutust vaja. Nüüd kirjutan aga veel, et mul on ilus ja rahuline elu.

Pärnad on punased sügisest ja surmast, varsti nad on täiesti paljad. Aga tuleb aeg, mil nad õitsevad. Siis saavad nad toitjaiks paljudele mesilasile.

See aeg tuleb tõesti, mil pärnad, mis nüüd on verised ja punased, õitsevad ja kannavad oma uusi lehekoormaid.

Ja siis õitsevad uuesti anemoonid ja ka kameeliad. —

Nood read leidsin majast pärnade all, kui sinna elama asusin. Küsisin peremehe järele, ent tast teati rääkida, et ta olla lahkund juba kuude eest kodust. Läind välja kuulutama inimesile, et „õnn üksinda Jumalas,“ teadsid inimesed rääkida. Ja ma ootan, mil tuleb ta kord koju, et kohata teda. Nüüd aga on rahu ja vaikus pärnade all.

ÖINE TULI

Torm tõusis äkki ja ootamata. Rullusid kokku süsimustad pilved, keegi ei märgand, kust nad tulnud või kuidas nad tulnud, ent äkki oli taevas kaet süngete pilvedega. Tuul hakkas nutma valusalt, kaeblikult. Purjed paisusid viimse võimaluseni, mastid ja raad nagisesid, nöörid ja vallid ent hakkasid kaeblikult ja lõikavalt uluma nagu noored hundipojad.

Vana kuunar vajus küljeli ja siis tormas ta edasi viimse jõuga, lõhkudes laineid sumeda pahinaga. Kaardusid üles kõrged vahuvallid, joondusid mõlemaid pardaid mööda ja hüplesid vallatult laevaga ühes, kuni väsisid ja sulasid sulades jällegi veepinnaga. Hüplesid värsked ja värahtlevad lained üle madala relingi laevale, kukkusid puhtale laele, purunesid tuhandeiks osiks ja jooksid pigardiaugu kaudu tagasi merre.

Ja torm ulus. Nöörid ning vandid nutsid valusalt, kurvalt, oigasid raad ja mastid.

Hannes seisis rooliratta juures. Tormi tulles muutus ta ülesanne veidi raskemaks. Laev ei tahtnud sugugi enam õiges suunas püsida. Ta kaldus paremalle ja pahemalle ja hüples metsikuil laineil pööraselt. Ent Hannese mõtted

jätkasid ikka omi endisi radu, hüpeldes, põigeldes samuti nagu laev suuna muutes.

Juba kaua, kaua olid nad sõitnud. Mäletas veel kaugelt toda aega, nii algas ta seda teekonda rahutuil laineil. Oli tormine sügishommik. Jättis jumalaga ema ja Anni asjalikult, püüdis hoiduda õrnusist, sest nood vaid oleksid kutsund esile hellusi ja ehk oleksid teind ka lahkumise hoopis raskeks.

Astus asjalikult paati, soris nööri ja purji, võttis lõppeks aerud ja sõudis kuunari manu. Siis heiskasid nad kohe purjed ja väljusid sadamast. Kui juba laev liikus, vaatas ta tagasi ja nägi ema-Annit rannal seisvat ja rättidega lehvitavat. Haaras siis pääst mütsi ja viipas tollega, ent oli raske, väga raske hinges. Mõistis — kõik vana ja ilus on möödas, algab aga uus ja raske.

Ja siis algas töö. Nad reisisid ööd ja päevad, kuni saabusid uutesse maadesse, mis nägi ta esmakordselt, sest too oli ta esimene merireis. Ja säält sõideti jallegi edasi. Nii kestis.

Talle tundus kõik nii uus ja võõrastav, seltskond, millises elas ja liikus. Nood inimesed olid nii mõistmatud mõni kord. Merel olid nad vaikivad ja endas, nii et hoidusid isegi rääkimast hädatarvilikke asju, ent saabudes sadamaisse nad said uut elu. Siis nad veetsid aega maal, lõbumajades, käies ümber lauldes ja rääkides ülimeelelisi jutte. Olid hoopis võõrad oma ülalpidamises. Nii oli see ent vaid niikaua, kui olid kuski sadamas; väljusid nad, siis

muutus jällegi kõik ja „Marianne“ meeskond oli slssepoole pöörd ja vaikiv.

Hannes kannatas palju sisemiselt tolle ebarahulolu all, mida ta pidi tundma. Ta tihti tegi eneselle etteheiteid oma lapsikuse pärast, süüdistas end naiivsuses, ent ta ei vabanend tollest tundest. Ta tundis end üleliigsena tolles õhkkonnas, nende inimeste hulgas. Ja kuigi nad olid ta vastu apaatsed ja ükskõiksed, oli tolle taga ometi mingisugune halvakspanu.

Ja nüüd olid nad ometigi kord jälle teel kodu poole. Kaua, kaua olid nad reisind. Mitu nädalat järgimööda ei näind nad muud kui vett ja taevast. Täna hommikul ent käis ärev teade läbi meeskonna: homme hommikul juba oleme pärale jõudnud. Too manas habetund ja päevitund kiviselle näole veidi lahkema ilme. Sõnatud mehed said veidi sõnakamaks. Nad isegi juba jutlesid isekeskis mõningate tühiste asjade üle, hoidudes rääkimast ent varssi saabuvast sadamast. Ja Hannes oli rõõmus. Oli rõõmsaim kõigist. Oli ju ta igatsusega, suure igatsusega oodand aega, mil maabub kodurannikul, mil võib astuda ema ja Anni ette nagu mees, kel seljatagaa palju kogemusi ja raskusi. Ja nüüd oli see juba nii lähedal!

Rõõmus ärevus läbistas teda.

Ent torm kasvas. Ikka enam ja enam vajus „Marianne“ küljeli ja tormas edasi läbi lainete. Kapten tuli pooltekile. Oli tõsine ja murelik.

Vaatas ringi, uuris läänekaart, mis kahvatult veretas läbi ähmaste pilvede.

„Tuleb vali öö," sõnas. „Poisid, täna saame võidelda." Ja siis läks ta jällegi alla oma kajutisse. Nüüd vaatas ka Hannes ümber. Ilm oli muutund tormiseks. Vesi mustas ja valendav vaht läikis lainete otsas õudselt. See oli nagu koolnu läikiv hammaste paljastus. Ja torm käis iiliti, iiliti. Mingisugune mure tekkis Hannese hinge. Palju torme oli ta juba läbi teind, ent see — kas ei saa too koduranna lähedal mitte fataalseks. Ent tuul oli ju päri ja ta võis vaid reisu kiirendada, kodu lähemalle tuua, ent mitte paha teha. Ja uue lootusega keeras ta rooliratast.

Kapten tuli jällegi pooltekile.

„Poisid, praampuri maha. Grotopseil kinni!" hüüdis ta vaadates kasvavat tormi.

Mustad kogud ronisid vaikides mastile. Nad liikusid aeglaselt vahete-vahel seistes. Jõudsid raagade otstele ja kõikusid mere kohal. Varsti olid ülemised purjed kinnistet.

„Valmis, kapten," karjus päramees.

„Hää," vastas kapten ja vahtis vaikides relingile toetades ringi. Torm kasvas. Oli juba maru.

„Esimesed purjed maha!" karjus ta jällegi varsti. Ja mehed ronisid vaikides mööda klüüverpoomi mere kohale, sääl nad askeldasid purjedega. Hiigellained lõid noist aga silmapilk üle. Vaheti nad kadusid vee alla, ent laeva tõustes tõusid nad ka ja töötasid edasi.

„Valmis, kapten!“ karjus päramees.

„Olgu nii,“ ümises kapten enese ette ja hakkas mööda pooltekki käima. Ent laeva pöörase hüplemise pärast pidi ta varsti loobuma omast tegevusest. Jäi vahtima omaette, toetas kajutiservale.

Juba oli öö. Madrused süütasid laternad. Rohelised ja punased tuled vilkusid läbi niiske pimeduse nagu tondisilmad — veripunane ja heleroheline.

Kapten oli vaikiv. Äkki ta pööris Hannese poole:

„Hannes, kas tunned Hanirahu karisid?“

„Tunnen, kapten.“

„Selgesti tunned,“ päris see edasi.

„Selgelt, jah, nood on ju mu kodu lähedal. Olen öil ja päevil sääl teed leidnud.“

„Jah,“ sõnas kapten endamisi. „Jah, küllap minagi noid tunnen. Ent nüüd ei ole sellest suurt kasu. On ju selline ilm.“

Oli pimedus, hirmus pimedus. Läbi öö ent helkisid vaid tuled — punane ja roheline.

Raske ja hirmus aime täitis Hannest. „Too on küll mu viimne öö,“ mõtles ja meelde tuli jällegi ema ja Anni. Jah ühtlasi tuli meelde vaikne õhtu enne lahkumist. Toas on nii imeliselt vaikne. Kostab vaid tuppa mere kauge rühmamine Hanirahul. Ema on vaikiv. Ta õmbleb rahuliselt pesu, mis tuleb pojale kaasa panna. Ja Hannes nokitseb reisu tarvis puust kasti teha. Ja siis hakkab ema rääkima. Ta

nägu kauge kumaga, silmad sädelevad niiske läikega. Hääl on kauge ja vaikne.

„Hannes, nüüd lähed merele, lähed vastu ootamatusile ja tormidele. Su elu oleneb lainete tujudest, tormide meelehäässt. Võib-olla et sa ei tule enam tagasi“ — ja üks pisar langes mööda kortsulist palet aeglaselt alla, — „võib-olla et sa ei tulegi enam tagasi. Samuti läks su isa aastate eest. Läks. Laev oli suur ja tore, ta ise noor ja terve. Ütles lahkudes: tulen varsti tagasi, siis enam merele ei lähe, jään koju, Ent ta enam ei tulnud tagasi. Torm võttis ta.“ Jällegi veeresid pisarad üle ema palete.

„Ja nüüd lähed sa, mu poeg. Elu on sul teadmatu! Ma olen sulle palju rääkind, palju, et pead end andma Jumalalle. Täna teen seda viimast korda. Tea, et sa vajad enam kui kunagi enne saatjat eluteel. Tea: nüüd on viimne aeg.“

Siis oli ta ütenud, et ema, ma tahan ikka selle pääle mõtelda ka edespidi. Nüüd olen ma noor, tulen veel kord tagasi, siis räägime selle üle.

„Justkui isagi,“ ütles ema. Enam ta ei rääkind sõnagi selle üle, ent ta kurb nägu ja varjat valu rääkisid palju.

Ja ta mäletas veel.

Jalutas ühel õhtul Anniga rannikul. Kalurid tulid hõisates ja lauldes merelt. Oli haruldane saak olnud. Anni oli vaikiv. Ta oli püüdnud küll igamoodi teda lõbustada ja juttu kiskuda, aga neid vastas vaid ei-jaaga.

Ja siis rääkis lõppeks läbi pisarate:

„Hannes, hää Hannes, võta nüüd ometigi kord tõsiselt mu juttu. Tead, et soovin sulle vaid hääd. Olen ju lapsena sinuga seltsis mängind, seltsis üles kasvand — soovin sulle parimat" — ah, seda teadis ju Hannes väga hästi. — „Võta kord Jeesus vastu omale saatjaks eluteele." Ja Anni silmad on pisarais. „Tormiseil öil palun su eest, ei taha uinuda. Hannes, võta kordki mu palveid tõsiselt."

Ta oli hoidnud liigutust tagasi, oli teind teist juttu ja hoopis pääliskaudselt vastand Anni palveile. „Ah, laps, laps, sellega on veel aega!"

Ja siis ta tuli merele . . .

Äkki äratas teda kapteni hääl.

„See öö saab saatuslikuks." See hääl tuli justkui kaugelt, kaugelt ja oli lõpmata murelik.

„Grotseilil kahed rehvid sisse!" hüüdis äkki jällegi kapten.

Mehed kogusid masti juurde kokku, et ainust suuremat purje vähendada. Nad askeldasid pimedas, läbi ja läbi märjad ja külmetavad.

Ja Hannes keeras ratast metsiku kiirusega. Vesi lõi tal üle pää. Ta hambad plagisesid suus, ent ta juhtis laeva viimse jõuga.

Tekil vandusid ja sõimasid mehed, purje oli tormiga paha rehvida.

„Mu ema, ah Anni! Oleksin teie soove ometigi tõsiselt võtnud!" ohkas Hannes. Tal oli külm ja hirm.

Äkki hakkas öö tumedal foonil üksik tuli sätendama.

„Tuli ees!“ karjus vahtmees.

Kapten seadis värisevail kätel pikksilma silmade ette.

„Hanilaidu majakas,“ ütles ta ehmudes, „kuhu oleme meie sattund. Siit on ju võimatu pääseda.“

„Luhva üles. Rooli nii üles, kui purjed lubavad! hüüdis ta siis. Hannes keeras ratast palavikulise kiirusega. Laev pööris aeglaselt.

„Enam ei saa, kapten,“ ütles ta siis.

„Rooli otse.“ Ja Hannes roolis.

Kapten vaatas murelikult tuld, siis vahtis ta mõõtvalt ümber.

„Oleme kadund, oleme kadund. Torm on liig vali,“ ümises endamisi. Veelgi kasvas torm. Raad ulusid ja oigasid.

Kadund . . . too sõna sai varsti teatavaks meestele. Nad käisid laeval kohmetult kahvatute nägudega. Nende mehisus oli kadund.

„Kadund,“ sosistasid isekeskis, me oleme kadund.“

Hannes ent roolis. Ja mõned töötasid palavikuliselt. Nüüd tuleb see teadmatus, kohutav teadmatus. „Ah, ema, ah Anni!“

Ta pidi olema ju kodu lähedal. Siin pidi ju paistma hurtsiku tuli. Ta pingutas jõudu. Tuli paistis tõesti. Aeg-ajalt vilkus ta üle lainete, kui laev tõusis laineharjale. Ta oli kodule lähemal, kui oleks võind arvata. Ent mis oli tal sest kasu. Rahud ja karid panid tal tee eest kinni.

Kapten ei annud enam suunda. Ta vahtis

vaid oma ette. Vana merimees teadis, et siin oli kõik võimatu.

Mehed ent ahastasid tekil. Nad hüüdsid Jumalat appi ja needsid oma minevikku. Mõned ent vandusid toorelt.

„Oo, sa Suur ja Vägev, aita, aita, aita!“ kisendas Hannes omas hinges.

Jällegi vilkus tuli.

Sääl paluvad Anni ja ema ta pärast — ja jällegi ta palvetas ahastavalt.

Laev hüples pööraselt. Siis tõusis ta lainete harjule ja langes mürtsudes karidele.

Hirmukisa kajas õhus. Mastid murdusid. Tuled kustusid. Lained murdusid üle laeva, kõiki kaasa viies. Oli pimedus, külm, märg.

Siis märkas Hannes: ta oli haarand ühest lauast kinni ja hõljus tollega vees. Tuli tagasi ta teadvus. Ah, saaks ta vaid koduse tule juurde. Märkas, et lained teda kandsid sinnapoole. Käed olid külmad ega jaksand hoida enam kinni. Sidus oma vöö laua ümber. Võitles tormiga ja laineiga.

Siis tundis: ta heideti millelegi kõvale. Ja siis tuli pimedus. — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

Ärkas. Tuli lõkendas kaminas. Oli tuttav too ümbrus. Ajas end istukile.

„Kus ma olen?“ küsis ta.

Siis nägi ta oma läheduses ema nägu, nägi Anni pisarais silmi — ja ta uinus uuesti kosutavasse unne.

SISUSTIK.